

**COMMISSIE VAN TOEZICHT
bij de gevangenis
ANTWERPEN**

Jaarverslag 2017 - 2018

Inhoudsopgave

Inleiding

1. Commissie van toezicht

1.1 Voorstelling en samenstelling

1.2 Opdrachten en werking

2. Gevangenis

2.1 Materiële omstandigheden van detentie

2.2 Onthaal van de nieuwe gedetineerden

2.3 Hygiëne, voeding en leefruimte

2.4 Gezondheid in de gevangenis

2.5 Activiteiten van de gedetineerden

2.6 Regime en discipline

2.7 Overlegorgaan voor de gedetineerden

2.8 Uitvoering van het detentieplan

3. Behandeling van de aanvragen ontvangen door de commissie van toezicht

3.1 Procedure voor de indiening van de aanvragen

3.2 Statistieken van de aanvragen

3.3 Gevolg gegeven aan de aanvragen

3.4 Markante problemen

4. Controles uitgeoefend door de commissie van toezicht

4.1 Relaties met de directie en het personeel

4.2 Adviezen en aanbevelingen

5. Bijlagen

Inleiding

Uit de Nieuwsbrief van 22.10.2018:

Op 31 december 2018 verlaten de leden van de huidige Centrale raad het toneel. De nieuwe leden, die nog moeten worden aangewezen door het federaal parlement treden in functie vanaf 1 januari 2019.

Bij de overgang van 2018 naar 2019 vindt nog een andere ingrijpende verandering plaats. De voogdij over de Centrale raad gaat over van de minister van Justitie naar het federaal parlement. Van 1 januari 2019 tot 31 augustus 2019 zullen de huidige Commissies van toezicht vallen onder de nieuwe Centrale raad, onder de voogdij van het federaal parlement. Tijdens die periode zullen er geen aanwijzingen kunnen gebeuren binnen de Commissies van toezicht. De wettelijke bepalingen voorzien in geen enkele bevoegdheid voor de nieuwe Centrale raad ten aanzien van de vroegere Commissies van toezicht.

De wetgeving voorziet niet in overgangsmaatregelen voor de werking van de Commissies van toezicht tijdens de periode van 1 januari 2019 tot 31 augustus 2019, maar wel voorziet een koninklijk besluit in overgangsmaatregelen voor de samenstelling van de Commissies van toezicht tijdens die periode. Alle mandaten die zullen aflopen vanaf 3 augustus 2018 worden, zonder uitzondering, verlengd tot 31 augustus 2019. Ook al heeft een lid zijn tweede mandaat beëindigd, en ook al is hij ouder dan zeventig jaar aan het einde van zijn eerste of tweede mandaat, dan nog blijft hij in functie tot 31 augustus 2019. De leden die geen gebruik wensten te maken van deze maatregel moesten hun verzoek om ontslag indienen tegen uiterlijk 8 november 2018.

Daaruit volgt ook dat de leden van wie het eerste mandaat afliep vóór 3 augustus 2018 een hernieuwing van hun mandaat moesten aanvragen indien zij lid willen blijven. De hernieuwingsaanvragen moesten uiterlijk op 8 november 2018 bezorgd zijn bij het secretariaat van de Centrale raad. De Centrale Raad zal ze behandelen op grond van de oude regelgeving.

Ook nieuwe kandidaat-leden konden hun kandidatuur indienen tot 8 november 2018. Die nieuwe leden zullen een mandaat kunnen uitoefenen, dat aanving eind november 2018 en afloopt op 31 augustus 2019.

Na 8 november 2018 moet men geduld oefenen tot juni 2019 om een aanvraag in te dienen. Tegen dan zal de nieuwe Centrale raad een oproep tot kandidaatstelling lanceren voor de vorming van de nieuwe Commissies van toezicht. Elk lid dat activiteiten binnen een Commissie van toezicht wil voortzetten, zal opnieuw moeten postuleren voor een eerste mandaat. De nieuwe Centrale raad zal die aanvragen behandelen op grond van de nieuwe regelgeving (mandaten van vijf jaar, tweemaal hernieuwbaar, zonder leeftijdsgrens, met recht op een zitpenning).

De vergoeding voor de werkingskosten en de verplaatsingskosten van de leden van de commissies van 1 januari 2019 tot 31 augustus 2019 zal gebeuren door de FOD Justitie. Die heeft een budget vrijgemaakt om die uitgaven te dekken. Vanaf 1 januari 2019 migreert de FOD Justitie evenwel naar een nieuw begrotingssysteem, FEDCOM genaamd. Die verandering maakt de betaling van de kosten van 2018 in 2019 onmogelijk. De secretarissen zullen dus alle aanvragen tot betaling met betrekking tot 2018 noodzakelijkerwijze moeten indienen tegen uiterlijk 15 december 2018.

Dit verslag is opgemaakt met verwijzing naar de oude regelgeving.

1. Commissie van toezicht bij de gevangenis te Antwerpen (CvT Antwerpen)

1.1 Voorstelling en samenstelling van de commissie

- In elke Belgische gevangenis is één Commissie van Toezicht die uit minimum 6 en maximum 12 leden bestaat en ten minste één lid van de zittende magistratuur, één advocaat en één arts.

Eind 2018 bestond de CvT Antwerpen uit 8 leden en 1 secretaresse als volgt:

Marc Peeraer	lid/magistraat voorzitter
Frederik Janssens	lid/ondervoorzitter
Katharina Francus	lid
Jan Dockx	lid/geneesheer
Lieve Lagae	lid
Falke Van der Schueren	lid/advocaat
Anne-Marie Bonroy	lid/geneesheer
Pieter Tersago	lid/advocaat
Nicole Verbesssem	secretaresse

Wegens zwangerschap en medische tegenindicaties om als maandcommissaris werkzaam te zijn in de gevangenis (mogelijke aanwezigheid van TBC) is Falke Van Der Schueren sedert medio 2018 niet meer actief; zij is/was op moederschapsverlof en dit tot begin februari 2019.

De zoektocht naar kandidaat-leden in het universitair milieu, meer bepaald in de faculteit rechten van de Universiteit Antwerpen (UA), leverde in 2018 twee benoemingen op. Gezien één van de 2 nieuwbenoemden vervolgens ook benoemd werd als substituut-procureur des Konings, ambt dat in de oude regelgeving onverenigbaar is met een benoeming als lid van de CvT, is de uitwerking van deze benoeming on hold geplaatst.

1.2 Opdrachten en werking van de commissie (Koninklijk besluit van 21 mei 1965 houdende algemeen reglement van de strafinrichtingen)

- *Art. 138ter. De Commissie van Toezicht heeft tot taak:*
 - 1° *een onafhankelijk toezicht te houden op de gevangenis bij dewelke zij is opgericht, op de bejegening van de gedetineerden en op de naleving van de betreffende voorschriften;*
 - 2° *aan de Minister en aan de Centrale Toezichtsraad voor het Gevangeniswezen, hetzij ambtshalve, hetzij op verzoek, advies en inlichtingen te geven betreffende aangelegenheden in de gevangenis die rechtstreeks of onrechtstreeks met het welzijn van de gedetineerden verband houden en voorstellen te doen die zij gepast acht;*
 - 3° *ten behoeve van de Centrale Toezichtsraad voor het Gevangeniswezen jaarlijks een verslag op te stellen betreffende alles wat betrekking heeft op de bejegening van de gedetineerden en op de naleving van de voorschriften terzake, in de gevangenis waarvoor zij bevoegd is.*

- *Art. 138quater. § 1. Voor zover dit voor de uitoefening van de taken omschreven in artikel 138ter noodzakelijk is, hebben de leden van de Commissie van Toezicht vrije toegang tot alle plaatsen in de gevangenis en hebben zij het recht om ter plaatse, behoudens wettelijke uitzonderingen, alle op de gevangenis betrekking hebbende boeken en bescheiden in te zien, en mits voorafgaande schriftelijke instemming van de gedetineerde, van alle stukken die individuele gegevens van gedetineerden bevatten.*

§ 2. Zij hebben het recht zonder controle briefwisseling te voeren met de gedetineerden en zonder toezicht in contact te treden met hen.

§ 3. De voorzitter van de Commissie van Toezicht ontmoet de (adviseur-gevangenisdirecteur) maandelijks en telkens wanneer bijzondere gebeurtenissen dit vereisen.

- *Art. 138octies. De Commissie van Toezicht houdt ten minste één zitting per maand. De Commissie kan slechts vergaderen (wanneer de helft plus één van de leden aanwezig is).*
- *§ 2. Eén of meer leden van de Commissie van Toezicht zijn er beurtelings mee belast gedurende één maand, ten minste éénmaal per week als maandcommissaris de gevangenis of gevangenissen waarbij zij zijn ingericht, te bezoeken.*

- De eigenlijke taak van de CvT bestaat er in:

- een onafhankelijk toezicht te houden op de gevangenissen waarvoor ze bevoegd is,
- op de bejegening van de gedetineerden
- op de naleving van de hen betreffende voorschriften
- en tevens te bemiddelen tussen de directeur en de gedetineerden indien aan de commissie informeel klachten ter kennis worden gebracht.

Ten opzichte van de penitentiaire administratie oefent de Commissie een onafhankelijk en extern toezicht uit op de behandeling van de gedetineerden en op de naleving van de voorschriften binnen de gevangenis; zij heeft dus tot taak te waken over de levensomstandigheden en de behandeling van de gedetineerden in de gevangenis.

Zij heeft daartoe uitgebreide controlebevoegdheden. Om hun taak te kunnen uitoefenen, mogen de leden van de Commissie direct en zonder toezicht in contact treden met de gedetineerden, inzage boeken en bescheiden, registers tuchtsancties en individuele gegevens gedetineerden.

- De CvT Antwerpen tracht minstens 1 woensdag per maand om 17.00 uur te vergaderen en in de loop van de vergadering worden de agenda's samengelegd om de data van de daaropvolgende vergaderingen vast te leggen.

Op een dergelijke vergadering worden de klachten van gedetineerden en de eventueel reeds ontvangen antwoorden van de algemeen directeur besproken en geëvalueerd; verder wordt getracht een antwoord te vinden op de problemen waarmee een maandcommissaris zich kan geconfronteerd zien of zich geconfronteerd zag, worden persartikelen of wetswijzigingen in verband met detentie besproken, alsmede de

praktische werking van de CvT, enz.; de te bespreken agendapunten worden vooraf met de uitnodiging tot de vergadering medegedeeld.

De CvT Antwerpen heeft de beschikking over een vergaderzaaltje, genaamd de “Commissiezaal”, waar door de keuken van de gevangenis op welwillende basis in principe ook steeds water en koffie ter beschikking wordt gesteld; gezien dit zaaltje bij drukte ook wordt gebruikt als spreekkamer voor de advocaten, dient dit commissie-zaaltje wel steeds gereserveerd via emailvraag aan directeur/inrichtingshoofd mevr. Leen Lion; op vraag van de directie vergadert de commissie vanaf eind 2018 in een zaaltje (NIP-lokaal) van de BAC, zijnde de voormalige ambtswoning van de gevangenisdirecteur.

In de loop van 2017 hield de CvT Antwerpen 7 vergaderingen op een woensdag om 17.00 uur, te weten op 25.01.2017, op 08.03.2017, op 26.04.2017, op 14.06.2017, op 30.08.2017, op 18.10.2017 en op 06.12.2017.

In de loop van 2018 hield de CvT Antwerpen 8 vergaderingen op een woensdag om 17.00 uur, te weten op 17.01.2018, op 21.02.2018, op 18.04.2018, op 30.05.2018, op 27.06.2018, op 26.09.2018, op 07.11.2018 en op 12.12.2018.

- Op de maandelijkse vergaderingen van de CvT Antwerpen wordt ook telkens overeengekomen wie voor welke maand als maandcommissaris zal optreden.

Elke gedetineerde kan een gesprek aanvragen met de Commissie van Toezicht om zijn opmerkingen, bezwaren en/of klachten kenbaar te maken over zijn behandeling en/of de leefomstandigheden in de gevangenis (zoals bv.: voeding, kleding, tuchtstraffen, racisme, bezoek, fouilleringen, agressie, medische verzorging, scholing, bibliotheek-bezoek, enz.).

Het aanvragen van een gesprek gebeurt door het posten van een briefje in één van de brievenbussen van de CvT Antwerpen die zich aan de centrale ruimte op iedere verdieping van de gevangenis bevinden (3 brievenbussen op de mannenafdelingen, 1 brievenbus op de vrouwenafdeling en 1 op de annex, zijnde vleugel F waar in principe de geïnterneerden verblijven).

De maandcommissaris doet dan minstens 1 x per week op een zelf te bepalen dag een ronde langs alle voormelde brievenbussen, neemt de klachtbriefjes er uit en spreekt met de klager, waarna hij/zij, indien de klacht niet onmiddellijk afgehandeld kan worden, deze via email overmaakt aan directeur/inrichtingshoofd mevr. Leen Lion die, na onderzoek, de maandcommissaris van antwoord dient.

De maandcommissaris zal, indien nodig, feed back geven aan de klager waarna in principe het incident wordt afgesloten.

Voor het jaar 2017 gaf dit volgend maandcommissarissen:

- Januari 2017: Lieve Lagae en Marc Peeraer
- Februari 2017: Frederik Janssens
- Maart 2017: Katharina Francus
- April 2017: Falke Van der Schueren
- Mei 2017: Marc Peeraer

- Juni 2017: Lieve Lagae
- Juli 2017: Frederik Janssens en Lieve Lagae
- Augustus 2017: Falke Van der Schueren en Marc Peeraer
- September 2017: Jan Dockx en Annemie Bonroy
- Oktober 2017: Katharina Francus
- November 2017: Falke Van der Schueren
- December 2017: Lieve Lagae

Voor het jaar 2018 gaf dit volgend maandcommissarissen:

- Januari 2018: Annemie Bonroy
- Februari 2018: Frederik Janssens
- Maart 2018: Katharina Francus
- April 2018: Marc Peeraer, Frederik Janssens, Lieve Lagae, Katharina Francus
- Mei 2018: Jan Dockx
- Juni 2018: Falke Van der Schueren
- Juli 2018: Marc Peeraer en Frederik Janssens
- Augustus 2018: Annemie Bonroy
- September 2018: Marc Peeraer
- Oktober 2018: Katharina Francus
- November 2018: Marc Peeraer
- December 2018: Pieter Tersago

Er weze opgemerkt dat in principe alle leden/secretaris van de CvT Antwerpen nog een voltijdse beroepsactiviteit uitoefenen; bij het opstellen van huidig verslag zijn 2 leden en de secretaris op pensioen.

Verder is er binnen de CvT Antwerpen overeengekomen dat Dr. Jan Dockx zich als lid-geneesheer (nog praktiserend huisarts) hoofdzakelijk zal toelagen op de medische problemen die in de verschillende klachten opduiken; in die hoedanigheid onderzoekt hij de klacht op medisch gebied, raadpleegt het medisch dossier, heeft hij desgevallend een gesprek met verplegers, dokters, PSD, enz.; vanaf 2019 treedt hij op eigen verzoek voorlopig ook terug bijkomend op als maandcommissaris.

In de mate van het mogelijke werden door de commissieleden volgende studiedagen/vergaderingen bijgewoond:

2017:

- 27 april 2017 studiedag opleiding penitentiaire bemiddeling in het auditorium van FOD Justitie, Waterloolaan 115, 1000 Brussel met gastspreker Lieve Lagae (CvT Antwerpen);
- 19.05.2017 ontvangst vergadering/bijeenkomst voorzitters Nederlandstalige commissies van toezicht in het PLC (Penitentiair Landbouw Centrum) Brugge-Ruislede samen met Centrale Toezichtsraad op het Gevangeniswezen;
- 11.07.2017 om 13.30 uur presentatie en studienamiddag over Sidis Suite in de zaal Pallas van het gebouw Waterside, Willebroekkaai 33 – 1000 Brussel;
- 16.11.2017: De dag van de commissies van toezicht in het auditorium van het Bordet A-gebouw, Waterloolaan 115 te 1000 Brussel, tussen 9.30 en 16.30 uur

over: de penitentiaire beambte, ervaringen met dynamische veiligheid in de gevangenis van Tilburg, Communicatie en beheer van conflicten, de penitentiaire beambte en de geïnterneerde, toekomstvisie over het penitentiair personeel, het transfer van de centrale raad en van de commissies van toezicht naar het Parlement / Zorgen van de commissies van toezicht.

- 22.11.2017: bezoek aan de gevangenis Antwerpen door CvT Rotterdam en uitwisseling van ervaringen met CvT Antwerpen (dit in het kader van de Nationale Dagen van de gevangenis” van 18 tot 28.11.2017 met als thema "Détenu, Gedetineerd: et la famille, en de familie");

2018:

- 25.05.2018: ontvangst vergadering/bijeenkomst voorzitters Nederlandstalige commissies van toezicht in de PI Beveren samen met Centrale Toezichtsraad op het Gevangeniswezen;
- 27.10.2018: opleiding voor leden belast met het toezicht op de gevangnissen (CTRG en CvT): Penitentiaire inrichtingen (werking en disfuncties) gegeven door CLAUS Hans (directeur PI Oudenaarde)
- 22.11.2018: De dag van de commissies van toezicht in het auditorium van het Bordet A-gebouw, Waterloolaan 115 te 1000 Brussel, tussen 9.30 en 16.30 uur: in de voormiddag “Invoering van het klachtrecht voor gedetineerden”, 40 jaar klachtrecht in Nederland en het nakende klachtrecht in België; in de namiddag bespreking/overleg ivm het transfer van de centrale raad en van de commissies van toezicht naar het Parlement.
- 01.12.2018: opleiding voor leden belast met het toezicht op de gevangnissen (CTRG en CvT): “Wetten en reglementen/gedetineerden en trajecten” gegeven door DAEMS Tom (hoofddocent criminologie KU Leuven) en MILLEN Jürgen (advocaat te Hoeselt)

2. Gevangenis

2.1 Materiële en andere omstandigheden van detentie

- **Beschrijving van het gebouw, algemene staat**

De gevangenis van Antwerpen is gevestigd te 2000 Antwerpen, Begijnenstraat 42. Deze gevangenis werd gebouwd tussen 1854 en 1859 door architect Joseph Dumont volgens de inzichten van Edouard Ducpétiaux, toenmalig inspecteur-generaal van het gevangeniswezen. Het resultaat is een cellulaire gevangenis op basis van het panopticon-model, een stervorming gebouw met een centrale kern en daarop aansluitend drie vleugels, waarvan twee met cellen op drie niveaus en één met cellen op vier niveaus.

In de tweede helft van jaren ‘70 werd de gevangenis grondig gerenoveerd waarbij de verschillende vleugels werden aangepakt. In 1978 waren vleugel C en de overdekte wandeling aan de beurt. In de jaren ’80 werd binnen de muren een nieuwbouw gerealiseerd voor de afdeling halve vrijheid, werd vleugel B onder handen genomen en werd de bestaande centrale kern volledig gesloopt en heropgebouwd in vier niveaus. In 1995 werden vleugel A en de keuken vernieuwd. De inrichting voorzag in 2000 een renovatie van de psychiatrische afdeling en de afdeling voor vrouwelijke

gedetineerde; in de loop van de volgende jaren werden wandeling A en B volledig gemoderniseerd en in 2010 werd het administratief complex gehuisvest in een voormalige ambtswoning (waar thans ook een commissiezaal als maandelijkse vergadering ter beschikking wordt gesteld van de CvT Antwerpen).

De gevangenis is een arresthuis voor mannen en vrouwen en kent een **gesloten regime**.

De gevangenis Antwerpen heeft een totale capaciteit van **439 plaatsen**. Daarvan zijn 48 plaatsen voorbehouden voor vrouwelijke gedetineerden.

De gevangenis beschikt eveneens over een **psychiatrische afdeling** die in principe plaats biedt aan 51 personen en waar nog steeds een aantal geïnterneerden verblijven (in december 2018 bevonden er zich in de gevangenis van Antwerpen nog 14 mannelijke en 4 vrouwelijke geïnterneerden).

De afdeling beperkte detentie kan 26 gedetineerden herbergen.

Tweederde van de capaciteit bestaat uit eenpersoonscellen, maar door de overbevolking wordt het overgrote deel bewoond door twee personen. Daarnaast zijn nog cellen beschikbaar voor twee, drie, vier en zes personen, die ook omwille van overbevolking vaak door meer personen worden bevolkt.

- ***Cijfers: aantal personen die van hun vrijheid zijn beroofd, verdeling beklaagden en veroordeelden, indeling per geslacht (mannen/vrouwen), aantal geïnterneerden.***

Toestand voor het jaar 2017

Voor het jaar 2017 werden onderstaande cijfers gehaald uit het Jaarverslag 2017 DG Penitentiaire Inrichtingen dat op 09.01.2019 op de website werd geplaatst.

Opsluitingen

Algemeen: De dagelijkse bevolking in de penitentiaire inrichtingen wordt bepaald door de in- en uitstroom van personen. De instroom in een penitentiaire inrichting komt door opsluitingen. Dat kan het gevolg zijn van de tenuitvoerlegging van een aanhoudingsbevel (beklaagden), een vrijheidsstraf (veroordeelden), een bevel tot internering (geïnterneerden) of andere titels zoals de voorlopige aanhouding van voorwaardelijk in vrijheid gestelde veroordeelden of veroordeelden die vrij zijn onder voorwaarden.

....

Het merendeel van de opsluitingen gebeurt na afgifte van een aanhoudingsbevel (beklaagden). Iets meer dan een derde van die opsluitingen ging over definitief veroordeelden. Sommige beklaagden in opsluiting blijven opgesloten tot hun veroordeling of internering en krijgen daarna een definitieve gevangenisstraf. Bijgevolg maakt de opsluiting van veroordeelden slechts een deel uit van de instroom in de categorieën definitief veroordeelden of geïnterneerden.

Antwerpen:

- Beklaagden:	1839
- Veroordeelden:	853
- Geïnterneerden:	5
- Andere:	47
- Totaal:	2744

Bevolking

Algemeen: In 2017 waren de gevangenen met de meeste overbevolking (in dalende lijn) Dinant, Ieper, Sint-Gillis, Antwerpen, Namur, Mechelen en Dendermonde. Voor die inrichtingen bedroeg de gemiddelde overbevolkingsgraad meer dan 35%. Vijftien inrichtingen hadden een gemiddelde bevolking die lager lag dan de theoretische capaciteit. Het is wel mogelijk dat die inrichtingen overbevolking hebben gekend tijdens bepaalde periodes van het jaar of in bepaalde secties.

Antwerpen:

- Gemiddelde bevolking:	636,80
- Gemiddelde capaciteit:	439,00
- Gemiddelde overbevolkingsgraad:	45 %

Gemiddelde dagelijkse bevolking per prioritaire wettelijke toestand

Algemeen: In totaal verblijven in de gevangenen in België ongeveer de helft van de gedetineerden als veroordeelden: 36% van hen zijn beklaagden en 6,6 % zijn geïnterneerden. De verhoudingen variëren per inrichting naargelang de functie van de inrichting. Sommige inrichtingen fungeren als arresthuis, andere als strafhuis en nog andere als beide. Enkel de inrichting tot bescherming van de maatschappij in Paifve is uitsluitend bestemd voor geïnterneerden.

Voor Antwerpen dat een arresthuis is betekende dit in 2017:

- Veroordeelden:	103,50 of 16,3%
- Beklaagden:	491,70 of 77,2%
- Geïnterneerden:	29,00 of 4,6%
- Andere:	12,50 of 2,0 %
- Totaal:	636,80

Gemiddelde dagelijkse bevolking volgens geslacht

Algemeen: De gevangenisbevolking is grotendeels mannelijk. De vrouwelijke bevolking (4,2%) is verspreid over 9 inrichtingen: Antwerpen, Brugge, Gent, Hasselt, Hoogstraten, Berkendael (Vorst), Lantin, Mons en Marche-en-Famenne. Meer dan de helft van de vrouwelijke gedetineerden verblijven in Berkendael, Brugge en Lantin.

Antwerpen:

- Mannen:	586,20
- Vrouwen:	50,60
- Totaal:	636,80

Gemiddelde dagelijkse bevolking per detentieregime

Algemeen: De overgrote meerderheid van de gevangenisbevolking in de gevangenissen valt onder het gewone detentieregime. Dat wil zeggen dat zij voortdurend onder toezicht van de penitentiaire inrichtingen blijven, behalve bij de toekenning van penitentiaire verloven en uitgangsvergunningen. Gemiddeld 76 veroordeelden waren dagelijks geplaatst onder het regime van beperkte detentie of halve vrijheid. Het aantal veroordeelden en beklaagden dat geplaatst is onder elektronisch toezicht, bedroeg gemiddeld 1739,7 op dagbasis. De tabel toont ook hun dagelijks gemiddelde aantal naargelang de inrichting van waaruit zij onder elektronisch toezicht geplaatst zijn en die dus instaat voor het administratief beheer van hun detentie.

Antwerpen:

- Gewoon regime:	610,00
- Halve vrijheid (veroordeelden):	2,80
- Beperkte detentie:	15,40
- Onbekend:	8,50
- Totaal:	636,80
- Elektronisch toezicht:	205,70

Gemiddelde dagelijkse bevolking per nationaliteit

In 2017 hadden gemiddeld iets meer dan de helft van de gedetineerden binnen een penitentiaire inrichting (56%) de Belgische nationaliteit. De nationaliteiten staan in onderstaande tabel vermeld per staatsburgerschap.

In 2017 waren er in het totaal burgers van meer dan 130 landen gedetineerd in de Belgische gevangenissen. Voor de andere nationaliteiten die minstens 1% van de gemiddelde gedetineerden-bevolking uitmaken, zijn er burgers van de volgende landen: Marokko (9,6%) - Algerije (4,8%) - Roemenië (3,2%) - Nederland (2,7%) - Frankrijk (2%) - Albanië (2%) - Italië (1,4%) - Turkije (1,1%) - Tunesië (1,1%).

Toestand op 12 december 2018

<i>Capaciteit van de inrichting</i>	439	
<i>Van hun vrijheid beroofde personen aanwezig (M + V):</i>	1058 (M: 938; V: 120)	
<i>Aanwezig:</i>	597 (M: 546; V: 51)	
<i>In strafonderbreking (SO):</i>	226 (M: 189; V: 37)	
<i>Elektronisch Toezicht (ET):</i>	235 (M: 203; V: 32)	
<i>Verdeling beklaagden / veroordeelden aanwezig (M + V)</i>	<i>Beklaagden</i>	<i>Veroordeelden</i>
	<i>M: 388 waarvan 43 onder ET</i>	<i>M: 361 waarvan 160 onder ET</i>
	<i>V: 32 waarvan 2 onder ET</i>	<i>V: 51 waarvan 30 onder ET</i>
<i>Indeling per geslacht (M + V, SO, ET)</i>	<i>Mannen</i> 88,66 %	<i>Vrouwen</i> 11,34 %
<i>Geïnterneerden</i>	<i>M: 14 waarvan 1 onder ET</i> <i>V: 4</i>	

- **Evacuatieplan:**

Tijdens het werkbezoek van mevrouw de gouverneur Berckx aan de gevangenis Antwerpen op 18.01.2016 bleek er in feite nog altijd geen effectief en goedgekeurd evacuatieplan te bestaan, bijvoorbeeld in geval van brand of andere grote calamiteiten. Op de hoogste verdieping zijn er wel branddetectie- of rook-detectiesystemen.

Wat een intern evacuatieplan betreft verwijst de directie naar de info die in het N.I.P. staat; er zijn actiekaarten voor brand en andere calamiteiten zoals opstand, gijzeling, ontsnapping, bommelding, uitval nutsvoorzieningen, wateroverlast, terrorisme, chemisch alarm, externe ramp, besmettelijke ziekten en voedselvergiftiging. Er mag of moet niet telkens tot evacuatie overgegaan worden bij calamiteiten. Externe evacuatie zou dan gebeuren in overleg met de externe hulpdiensten en het hoofdbestuur.

2.2 Onthaal van de nieuwe gedetineerden

- **Welke informatie ontvangen personen die van hun vrijheid zijn beroofd bij hun aankomst in de inrichting?**

Elke inkomende gedetineerde ontvangt in het 'bad' een onthaalbrochure/huishoudelijk reglement (waarin ook de CVT vermeld wordt) en tekent daarvoor. De inkomende

gedetineerden worden op de 4de sectie opgesloten alvorens van daaruit naar een andere cel verplaatst te worden. In elke cel van de 4de sectie ligt een huishoudelijk reglement.

- ***In welke vorm (bijv. huishoudelijk reglement, informatieve brochures over het leven in de gevangenis, over procedures inzake vervroegde invrijheidstelling, over bezoekrecht)?***

Onthaalbrochure in 6 talen - huishoudelijk reglement – teletekst – infokanaal (dit laatste is wel een roterend schermbeeld zodat teksten niet te lang mogen zijn) - Pictogrammen (zoals Point It in de reissector) m.b. tot bv. fitness, kantine (ook weekschema's van de kantines), telefoneren, douchen, kledijvereisten binnen en bij transferten, bibliotheek.

De gedetineerde wordt door de directeur ook geïnformeerd over het bestaan van de commissie van toezicht en over de wijze waarop met de maandcommissaris contact kan worden opgenomen. In iedere cel van de 4de sectie (binnenkomers) zou in principe een huishoudelijk reglement te vinden zijn. Op de 4de sectie hangen tevens A4-formulieren met betrekking tot het doel en de werking van de CvT en dit in zes talen (Nederlands, Frans, Duits, Engels, Spaans en Russisch).

Vanuit de directie wordt wel aangegeven dat het uiteraard moeilijk blijft om gedetineerden te informeren die niet kunnen lezen, een andere taal spreken en de eerste dagen van hun opsluiting soms “gedesoriënteerd” zijn (crisis, afkick, angst voor het onbekende, verwerking persoonlijke trauma's, . . .).

Zo werd aan het ontwerp (versie september 2018) voor een nieuwe onthaalbrochure voor de vrouwenafdeling gewerkt waar alle relevante info in staat vermeld zoals:

Aanvraag tot gesprek
Hulp- en dienstverlening
Dagindeling
Bezoek
Voorwerpen buiten geven of binnenbrengen
Geld overmaken
Briefwisseling
Telefoneren
Veiligheidscontroles / persoonlijke badge
Levensruimte
Persoonlijke hygiëne
Medische dienst
Arbeid
Bibliotheek
Sport
TV
Kleedkamer
Kledijvoorschriften
Kantine
Wandeling
Varia
Nuttige adressen

- ***Is er sprake van bijzondere bepalingen voor buitenlandse gedetineerden, ongeletterden of analfabeten?***

Voor de gedetineerde die de taal van de regio waar de gevangenis gelegen is niet begrijpt, doet de directeur een beroep op elk redelijk vertaalmiddel naar een taal die de gedetineerde begrijpt teneinde hem toe te laten de inhoud van de inlichtingen die hem worden verstrekt te bevatten: tussenkomst van een personeelslid, een externe persoon (vertaaldienst, aalmoezenier, bezoeker, docent, ...), een lid van de ambassade of het consulaat, tenzij de gedetineerde zich hiertegen verzet.

Gedetineerden van vreemde nationaliteit mogen contact hebben met hun diplomatieke vertegenwoordigers die hen dagelijks mogen bezoeken in de spreekkamer van 6:15 uur tot 20:30 uur.

Gedetineerden van Nederlandse nationaliteit kunnen ook bij hun diplomatieke overheid documentatie bekomen over hun gevangenschap

Tijdens dit onderhoud licht de directeur de gedetineerde in over zijn wettelijke en penitentiaire toestand en brengt hij hem de grote lijnen van het huishoudelijk reglement ter kennis. Hij licht hem in over de wijze waarop hij een onderhoud kan hebben met de directie. Hij overhandigt hem de lijst van beschikbare brochures en infodocumenten.

Indien de gedetineerde na het eerste gesprek met de directeur later nog redenen zou hebben om de directeur te zien, kan hij/zij dit aanvragen via een rapportbriefje met de vermelding "graag gesprek directeur + korte vermelding van het onderwerp". Deze werkwijze geldt ook voor het consulteren van alle andere diensten. Dit rapportbriefje wordt dagelijks, samen met andere rapportbriefjes en/of post, afgehaald door de PBA van de sectie waar de gedetineerde verblijft (bv. bij etensbedeling 's avonds).

2.3 Hygiëne, voeding en leefruimte

2.3.1 Hygiëne en sanitaire voorzieningen

- ***Bieden de toiletten op cel een vorm van privacy?***

De standaarduitrusting van een verblijfsruimte voorziet in een toilet en biedt "een vorm" van privacy, vorm die echter wat betreft verblijfsruimten voor meerdere gedetineerden totaal niet zou voldoen aan de vereisten van wat onder privacy wordt verstaan in de buitenwereld.

In werkelijkheid is het inderdaad zo dat in de meeste cellen het toilet op cel enkel kan afgescheiden worden met een houten afscherming van ongeveer 1 meter hoog; de gedetineerden trachten dit op te lossen door op persoonshoogte een laken te spannen en meestal wordt hier niets over gezegd, maar niet alle PBA's staan dit toe en dit ondanks het feit dat iedereen het er wel mee eens is dat dit anders niet menswaardig is. De reden van weigering is te vinden in het feit dat de visuele controle moet uitgevoerd kunnen worden; de cellen van de fatiks die natuurlijk een vertrouwens-functie hebben, zijn echter wel beter aangepast en daar speelt het element van visuele controle blijkbaar minder.

- ***Is er een voldoende aantal baden en douches aanwezig?***

Geen baden, wel voldoende douches.

- **Hoe is het gesteld met de netheid en de hygiëne van de sanitaire voorzieningen?**

De gevangenis in Antwerpen is een oude gevangenis (1854) en dus is de infrastructuur, ondanks renovaties allerhande, verouderd.

Er waren in 2017 wel (terugkerende) klachten in verband met het feit dat er in verschillende doucheruimtes afbladerende verf wordt vastgesteld, alsook de aanwezigheid van soms toch wel ernstige (zwarte) schimmelvorming die onvermijdelijk wordt ingeademd (afdeling C-10de sectie en vleugel F “annex”; geen klachten over de douches in 2018, wel over sommige cellen, zie daarover punt 2.3.3 Leefruimte in fine); renovatie werd gedaan door een bedrijf dat aangesteld was door de Regie der Gebouwen; tevens al eens behandeling met schimmelwerend product.

Af en toe nog steeds klachten dat de wasruimtes (douches) door sommige gedetineerden die voedsel rondbrachten (fatiks) uit gemakzucht werd gebruikt als afwasruimte voor de bakken en karren waarmee het eten werd rondgebracht (gevolg: ook etensresten in de douches). Telkens dit gemeld wordt, worden er onmiddellijk maatregelen uitgevaardigd om duidelijk te maken dat dit niet door de beugel kan.

- **Welk hygiëneproduct wordt er uitgedeeld en hoe vaak?**

De gedetineerde dient zijn uiterlijk en zijn lichamelijke hygiëne dagelijks behoorlijk te verzorgen.

De penitentiaire administratie dient de gedetineerde toe te laten om deze verplichting na te leven door hem, zo nodig, volgende toiletartikelen gratis ter beschikking te stellen:

- zeep
- tandenborstel
- toiletpapier
- shampoo
- tandpasta
- scheermesje
- scheerschuim

Het ongeoorloofde gebruik en de verspilling van toiletartikelen kan gesanctioneerd worden.

In Antwerpen krijgt de gedetineerde een pakket met toiletartikelen bij inschrijving in het bad.

In de onthaalbrochure wordt vermeld: “Toiletpapier en zeep kan u gratis verkrijgen. Bij het binnenkomen in de gevangenis krijgt u een pakket met enkele toiletartikelen. Als deze producten opgebruikt zijn, kan u er nieuwe via de kantine kopen (aanvraagformulier op de sectie te verkrijgen en afgeven bij de bedeling van het avondmaal).

In de onthaalbrochure voor de vrouwenafdeling staat dan bv. onder de rubriek “persoonlijke hygiëne” vermeld: “Je dient je uiterlijk en lichamelijke hygiëne dagelijks naar behoren te verzorgen. Je hebt de mogelijkheid om dagelijks te douchen op je afdeling. Werksters zijn verplicht dagelijks te douchen.

Toiletpapier, zeep en douchegel kan je (indien beschikbaar) gratis verkrijgen op je afdeling. Bij inschrijving in de gevangenis krijg je, voor je naar je afdeling vertrekt, een pakket met enkele toiletartikelen. In het pakket van vrouwelijke gedetineerden wordt ook maandverband voorzien. Als deze producten opgebruikt zijn, kan je er nieuwe via de kantine aankopen. Deze formulieren worden tijdens de soepbedeling uitgedeeld op je afdeling. Je geeft deze dezelfde dag terug af bij de bedeling van het avondmaal. Wie helemaal geen financiële middelen heeft, kan bijkomende producten van de gevangenis krijgen (basis).”.

Hierover werden blijkbaar tot hiertoe nog nooit klachten ontvangen.

In maart 2018 beklagde een vrouwelijke gedetineerde er zich wel over dat dat ze bij het binnenkomen in het bezit is gesteld van 2 mannenonderbroeken, weliswaar met dichtgenaaide gulp maar toch onmiskenbaar mannenonderbroeken; daar waar de hele intake al zo’n indruk maakte, ervaarde ze het moeten dragen van mannenondergoed als ronduit vernederend. Ze weigerde dit en behield zich verder met die ene slip waarmee ze was binnengekomen. Bij navraag bleek dit een algemeen gebruik vanwege schaarste te zijn.

De directie antwoordde dat dit euvel ondertussen rechtgezet was; in het verleden met een populatie van bijna 800 gedetineerden werden er, door een tekort aan vrouwenondergoed en het gebrek (totaal ontbreken) van een financieel budget, inderdaad per uitzondering zulke onderbroeken bedeld op de vrouwenafdeling en de betrokken gedetineerde had hiervan nog een restant ontvangen.

De lakens worden altijd gewassen op 95 graden met soda. Er zijn mogelijke ‘verkleuringen’ op lakens, maar er worden in principe zeker geen vuile lakens gegeven. Als de kleedkamer propere kledij op de secties bedelt, wordt er ook in de cellen gekeken of er geen “overtollig” textiel ligt.

Tijdens de “long hot summer” van 2018 werd niet enkel door gedetineerden geklaagd dat het beddengoed bij dit warme en zweterige weer slechts om de twee weken wordt ververst, maar tevens dat het ondergoed dat ze terugkregen nog vuil was in die zin dat het ondergoed weliswaar gewassen was, maar nog de sporen van stoelgang van vorige personen vertoonde.

De directie liet hierop weten dat zij zich bewust was van het feit dat het beddengoed bij dergelijke temperaturen sneller “vuil” was, maar dat het onmogelijk was om georganiseerd te krijgen dat 600 gedetineerden wekelijks propere lakens zouden krijgen in plaats van 2-wekelijks; de machines zijn daar niet op voorzien en er is ook onvoldoende personeel om het allemaal uit te delen.

Wat het ondergoed betreft bleek dit om budgettaire redenen niet mogelijk te zijn; er zou aan Brussel steeds nieuwe kledij gevraagd worden maar men wil of kan hierin niet meer (veel) investeren; dergelijke gewassen maar nog “vuil” ogend ondergoed kan ook niet zomaar weggegooid worden want dan is er nog minder ondergoed om uit te delen.

De CvT Antwerpen kan derhalve enkel maar vaststellen dat dit probleem enkel vanuit de diensten van het directoraat-generaal Brussel kan opgelost worden, maar dat

hiervoor blijkbaar geen of onvoldoende budget aanwezig is; zeker voor gedetineerde die niet over eigen middelen beschikken om ondergoed aan te kopen via de kantine, is dit onder andere ook een mensonterende toestand.

2.3.2 Voeding

- **Hoeveel bedraagt het budget voor voeding?**

In 2017

- Onderhoud en herstellingen post 3: 66.000,00 euro
- Voeding: totaal budget op post 12.31 (voeding, kleding, slaapgerief, toiletgerief, wasserijkosten, keukengerief,... voor gedetineerden) was 980.118,64 euro.
Er is geen specifiek budget voor voeding.

In 2018

- Onderhoud en herstellingen post 3: 65.500,00 euro
- Voeding: totaal budget op post 12.31 (voeding, kleding, slaapgerief, toiletgerief, wasserijkosten, keukengerief,... voor gedetineerden) was 959.339,98 euro.
Er is geen specifiek budget voor voeding.

Budget per dag per gedetineerde voor voeding?

- In 2017: Het streefcijfer was vastgesteld op 3,7372 euro per dag/gedetineerde.
Gerealiseerd: 3,6502 euro per dag/gedetineerde.
- In 2018: Voor 2018 was het streefcijfer per dag/gedetineerde niet op voorhand bepaald. Tot en met oktober 2018 kwam deze kost op 3,5675 euro per dag/gedetineerde.

Ter vergelijking: in 2014 bedroeg de dagprijs voeding per gedetineerde 3,68 euro, in 2015 bedroeg dit 3,62 eur en in 2016 bedroeg dit 3,58 euro.

- **Is er in bijzondere voedingsregimes voorzien voor zieken, oudere gedetineerden en, in voorkomend geval, bijzondere categorieën?**

De gedetineerde krijgt drie maaltijden per dag, die in principe aangepast zouden moeten zijn aan de normen van de moderne hygiëne en van de evenwichtige voedingsleer. Het zijn natuurlijk de “fatiks” die eten ronddelen en de borden opscheppen; in het begin wordt er redelijk “gul” geschept.

Aangepaste dieetvoeding is enkel mogelijk op medisch advies (of om religieuze redenen, zie volgende vraag).

Bij inschrijving in de gevangenis wordt de gedetineerde gevraagd naar zijn/haar menukeuze. Men heeft keuze uit :

- Dagmenu met varkensvlees
- Dagmenu zonder varkensvlees
- Vegetarische menu

Eénmaal per maand heeft men de mogelijkheid om van keuzemenu te veranderen, en dit via het invullen van een rapportbriefje, gericht aan de keuken.

De maaltijden worden door de fatiks aan de cel bedeed en dit 4 keer daags : ontbijt, soep, middagmaal, avondeten.

Artikel 42 van de basiswet bepaalt dat de gedetineerde recht heeft op voldoende voedsel dat voldoet aan de normen van de moderne hygiëne en zo nodig aangepast is aan de vereisten van zijn gezondheidstoestand.

In maart 2018 was er wel een klacht van een gedetineerde dat hij als laatste in de rij van de bedeling al een keer of zes geen of beschadigd voedsel had gekregen en zich dan maar tevreden moest stellen met een blikje sardienen; wat het fruit als dessert betrof; dit was dan ook vaak plat of rot (de onderste stukken fruit in de bedelingsbak?); de directie liet weten dat hij dat onmiddellijk op rapport mocht melden indien zich dat voordeed.

Tijdens de lange, hete zomerstaking werd er bv. ook geklaagd over het feit dat de maaltijden voor 's middags en voor 's avonds steeds tegelijkertijd 's middags bedeed werden zodat de boterhammen voor het avondmaal 's avonds uitgedroogd waren en niet meer lekker; men vroeg dan ook of in de gegeven omstandigheden het brood niet op een of andere manier kon verpakt worden zodat dit minder snel uitdroogde; de directie liet weten in de periode van staking blij te zijn dat de keuken dagelijks bezet was en correcte maaltijden voorzag.

De ministeriële omzendbrief nr. HR/2 van 16 november 2011 bepaalt verder dat het moet gaan om een evenwichtige voeding en dat aangepaste dieetvoeding enkel mogelijk is op medisch advies.

Uit eigen observatie door de arts van de CvT Antwerpen bleek toch dat het calorisch gehalte van de verstrekte maaltijden nog steeds niet is aangepast aan het individueel verbruik. Met uitzondering van aangepaste diëten (nierinsufficiëntie, diabetes, religieuze motieven etc.) wordt er geen rekening gehouden met het feit dat de gedetineerde het grootste deel van de dag immobiel is waardoor dat zijn caloriebehoefte eerder beperkt is. Dit leidt zondermeer tot obesitas met als comorbiditeit: diabetes en hart- en vaatziekten. Bij aanvang van de detentie zou voor elke gedetineerde een voedingsadvies moeten worden geformuleerd afhankelijk van zijn lichamelijke constitutie en medische voorgeschiedenis.

- Wat “diabetici” betreft werd het keukenteam er als volgt op gewezen:

“Geachte medewerkers, Graag jullie AANDACHT voor het volgende :

DIËTEN:

Graag een zeer strikte opvolging van de DIËTEN en in het bijzonder de diabeten en allergieën

D.w.z. voor de diabeten steeds een analyse maken van het menu en indien er suiker aan toegevoegd wordt : de nodige voorzieningen treffen – ook een alternatief voorzien voor het dessert indien dit niet geschikt is voor een diabeet (ik denk dan aan een stuk fruit i.p.v. ijsroom of gebak)

Voor de allergieën steeds de ingrediënten lijsten raadplegen en als er twijfel is dat er bepaalde grondstoffen in zitten die een allergische reactie zouden kunnen teweeg brengen een aangepast alternatief aanbieden. Alvast bedankt voor jullie medewerking“.

In verband met het gezondheidsluik van de “diabetici” merkte dokter Jan Dockx, lid/geneesheer van de CvT Antwerpen, op: “...Bij type II, doorgaans in combinatie met obesitas, is de calorische beperking absoluut noodzakelijk en is het onverantwoord dat de kok als enige criterium het al of niet toevoegen van suiker hanteert en vervolgens de fatiks zonder voorafgaandelijke kennis de porties afmeten. Wel wordt het dessert vervangen door yoghurt of fruit en krijgt de gedetineerde op maandag een pot confituur zonder suiker. Beperking van koolhydraten betekent meer dan suiker alleen. Voldoende lichaamsbeweging is even belangrijk in de behandeling waarbij de wandeling onvoldoende is. Directeur mevr. Lion maakt melding van weinig medische voorschriften (3 tot 4) voor fitnes. Tenslotte was er een éénmalig incident met een lactose vrij dieet.”.

Het zou inderdaad zo zijn dat de diabeten die genoteerd staan en als zodanig gekend zijn, in principe de gewone maaltijd krijgen aangeboden zoals dit voorzien is voor al de gedetineerden; enkel indien er suiker aan zou zijn toegevoegd wordt er een andere maaltijd voorzien en/of dezelfde maaltijd maar zonder de toegevoegde suiker.

Wat de desserts betreft, wordt er in een papieren zakje een alternatief gestoken in de vorm van fruit en of yoghurt en dit voornamelijk zondags daar het dessert dan meestal ijsroom en/of een stuk gebak is .

De “diabeten” krijgen ook elke maandagmorgen een zakje met natrena en een pot diabetenconfituur.

• **Worden voedingsregimes van religieuze aard gerespecteerd?**

Ja, diëten om religieuze redenen worden aanvaard (andere diëten kunnen enkel op doktersvoorschrift).

Bij inschrijving in de gevangenis wordt niet naar de religie gevraagd, maar wordt de gedetineerde gevraagd naar zijn/haar menukeuze. Men heeft keuze uit :

- Dagmenu met varkensvlees
- Dagmenu zonder varkensvlees
- Vegetarisch menu

Voor de moslim-gedetineerde die voldoende geld op zijn rekening heeft staan, kunnen er steeds halal-producten gekocht worden.

De meeste moslim-gedetineerden kiezen voor het vegetarisch menu omdat zij geen vertrouwen hebben in het feit dat het bereide runds- of lamsvlees halal geslacht is.

Anderzijds was er dan op de vrouwenafdeling een klacht dat er waarschijnlijk uit economische redenen vaak een menu wordt geserveerd dat zowel voor halal als voor de ‘Vlaamse keuken’ moet doorgaan. Zo werd er macaroni met kaas en kalkoen

geserveerd als alternatief voor de gekende macaroni met kaas en ham. Halal want geen ham. Uit de nagekeken menu's en gesprekken met de keuken bleek er toch een zeer grote variatie in de menu's te zijn waarbij deze soms om budgettaire redenen creatief wordt opgesteld.

- ***In welke staat verkeert de keuken waarin de maaltijden worden bereid? Wordt zij regelmatig gecontroleerd op hygiëne en veiligheid?***

Zowel in 2017 als in 2018 verkeerde de keuken in goede staat. De directeur-zaakvoerder gaat er dagelijks naartoe om de hygiëne, voedselveiligheid en de kwaliteit van de maaltijden te controleren.

Na de laatste controle van 23/06/2015 van het Federaal Agentschap voor de veiligheid van de voedselketen (FAVV) werd er op 01.12.2017 terug een controle door het FAVV uitgevoerd dat resulteerde in een gunstig rapport met een aantal opmerkingen waaraan volgens de directie volledig werd tegemoetgekomen.

In 2018 was er geen controlerondgang door het FAVV.

Tijdens de jaarlijkse rondgang in het kader van het BOC-welzijn waarbij de vakbonden, de preventieadviseur en de directeur-zaakvoerder verschillende locaties van de inrichting bezoeken met het oog op het bevorderen van het welzijn op het werk en arbeidsveiligheid, was ook de keuken zowel in 2017 als in 2018 één van de bezochte plaatsen.

Daarnaast werden er verschillende interne vergaderingen per jaar georganiseerd met de bedoeling om de HACCP-regelgeving (hygiëne en voedselveiligheid) in de keuken te doen naleven. In 2017 werden er twee HACCP-vergaderingen georganiseerd (22/03/2017 en 03/10/2017) en in 2018 ook twee (20/02/2018 en 28/11/2018).

- ***Voldoen de door de kantine aangeboden producten aan de behoeften en vragen van de gedetineerden? Zo ja, hebben zij een redelijke prijs?***

De gedetineerde kan goederen aankopen via diverse kantines met ieder hun eigen kantenlijst. De directeur kan de hoeveelheden die de gedetineerde van een product kan bestellen, beperken. Op het ogenblik dat hij zijn bestelling doorgeeft, dient het saldo op zijn individuele rekening toereikend te zijn.

In de gevangenis te Antwerpen zijn er 4 soorten kantines :

- Algemene kantine met bv. papierwaren, rookwaren, toiletartikelen, onderhoudsproducten, dranken, versnaperingen;
- Budgetkantine met etenswaren van goedkopere merken;
- Kantine met bederfelijke waren en fruit (vis, vlees, groenten, fruit, zuivel, beleg...);
- Verzorgingskantine met verzorgingsproducten (deodorant, bodymilk, douchezeep, scheerapparaten, schoenen, tandenborstels...);
- Buitenkantine met ook tijdschriftenkantine (enkel met toelating directie en geen goederen die via de andere kantines kunnen verkregen worden);

Voor elk soort kantine bestaan verschillende bestelformulieren, deze zijn op de sectie te verkrijgen via de PBA. Met toestemming van de directeur kunnen vrouwelijke gedetineerden persoonlijke kledij aanschaffen

De verschillende bestellijsten voorzien een zeer ruim assortiment van (honderden) artikelen:

- bestellijst stockkantine (bedeling op dinsdag of donderdag);
- bestellijst kantine (bedeling op maandag);
- bestellijst budgetkantine (afgeven op dinsdag en bedeling op donderdag): Waar er in een recent verleden nog gekende (en dus in principe duurdere) merken werden aangeboden, wordt er thans op vraag van de gedetineerden vooral “witte producten” (en dus goedkopere producten, bv. Delhaize 365 producten) aangeboden;
- bestellijst bederfelijke waren (afgeven maandagavond en bedeling op woensdag);
- bestellijst verzorgingskantine mannenafdeling (afgeven op woensdagavond en bedeling op vrijdag);
- bestellijst verzorgingskantine vrouwenafdeling (afgeven op woensdagavond en bedeling op vrijdag);

Gedetineerden kunnen via de buitenkantine kranten, tijdschriften en andere publicaties bestellen. Ook bestaat de mogelijkheid om een abonnement te nemen. Daarvoor stuurt men een rapportbriefje naar de bibliotheek.

De verbruiksgoederen die via de kantine van een gevangenis zijn aangekocht, zijn toegelaten in de gevangenis naar waar de gedetineerde wordt overgebracht.

Wanneer de gedetineerde die via de kantine goederen besteld heeft, vóór de ontvangst ervan overgebracht wordt en de bestelling niet geannuleerd kan worden, worden de bestelde goederen steeds nagezonden, met uitzondering van de bederfbare goederen. Indien de gedetineerde op het ogenblik van de bestelling niet op de hoogte was van de datum van overbrenging, zal hij vergoed worden voor de kostprijs van de bederfbare goederen.

In tegenstelling tot het jaar 2016, zijn er in 2017 en in 2018 geen klachten ontvangen in verband met, alleszins voor gedetineerden, beduidende verschillen tussen de verschillende kantines van de verschillende gevangenissen.

In februari 2018 was er wel een klacht m.b.t. het feit dat er via de kantenelijst geregeld producten worden gegeven die ‘over tijd zijn’ of 1 à 2 dagen verwijderd van de vervalttermijn; de directie liet weten dat dit bij hun weten niet gebeurt, maar dat, indien dit gebeurt, de gedetineerde dit onmiddellijk moet melden bij ontvangst van de goederen of dat hij zo snel als mogelijk naar de directie moet gaan als dit zich voor zou doen.

In principe zou het dus niet mogen gebeuren dat er vervallen producten worden bedield aangezien het personeel deze producten moet controleren. Daarnaast kan de gedetineerde weigeren om vervallen producten aan te nemen en vragen om terugbetaling. Er zouden inderdaad producten met korte vervaldatum van de leverancier komen (bv. yoghurt heeft in principe een korte houdbaarheidsdatum).

Indien de producten nog niet vervallen zijn, kunnen ze niet teruggeven worden aan de leverancier. De directie deelde mee dat ze aan de leverancier nog eens zal vragen om op te letten dat ze geen producten leveren die 1 à 2 dagen verwijderd zijn van de vervalltermijn.

2.3.3 Leefruimte

- **Beschrijving van de leefruimte van een gedetineerde :**

Volgende voorwerpen maken deel uit van de standaarduitrusting van de verblijfsruimte, met name: een tafel, een stoel, een bed, een wastafel en een toilet.

In de gevangenis van Antwerpen zijn de cellen bijkomend uitgerust met :

- Koelkast
- Prikbord
- 2 vuilbakken (restafval en PMD)
- Ladenblok
- Kleerkast1
- Spiegel
- TV met 4 kanalen en intern informatiekanaal

Deze voorwerpen mogen de verblijfsruimte niet verlaten.

- De gedetineerde heeft de mogelijkheid om een uitgebreid zenderpakket (TV) te huren.

Aanbod TV Vlaanderen: VTM, VIER, 2BE, Vitaya, Vijf, NPO1HD en Discovery Channel NL;

Bijkomende zenders via Deltronic: Roemeense zender, TV Polonia (Polen), TRT Turk (Turkije), R1 (Rusland), Tunisia Nat 1 (Tunesië), CCTV 4 (China), People TV (Italië), CNC World (China), Kurdistan TV (VK), Al Bayyinah TV (Libië), TV Record (Brazilië), Telesur (Venezuela), 124 News Français (Israël);

Hiervoor dient men een aanvraag te richten aan Bureel der Werken (BDW) via een rapportbriefje. Voor 7 dagen betaalt men hiervoor 4,40 euro. Op het einde van de week zal men zijn akkoord moeten geven of men opnieuw 4,40 euro huur wil betalen voor deze zenders.

In september 2017 deed er zich wel een probleem voor met de stopcontacten. In een cel aan de TV waren er twee stopcontacten, w.o. een voor de koelkast. Aan het toilet was een tweede contact. Om een DVD te huren (betalend) moet de koelkast afgezet worden met wateroverlast als gevolg. Voorstel PBA: verplaats de koelkast richting toilet. Maar die plaats is ingenomen door vuilnisemmers waardoor er dan geen plaats meer is om naar het toilet te gaan. Het betrof een cel ingenomen door drie gedetineerden (cel 4m. op 2,5 m). Een dubbele stekkerkop of een verlengsnoer was niet te krijgen waarbij het gerucht ging dat de werkelijke reden te vinden was in de beperking van het stroomverbruik; de directie antwoordde dat het inderdaad klopte dat er niet overmatig gebruik kan gemaakt worden van 3-stekkers/kattenkoppen e.d. om stroompanne tegen te gaan. Hoewel het mogelijk om deze te bekomen via de bibliotheek, werd er wel volgende regeling uitgewerkt:

“Vanaf heden is het toegestaan dat elke gedetineerde één kattenkop kan aankopen. De procedure hiervoor gaat als volgt:

- *De gedetineerde dient een aanvraag in via buitenkantine*
- *Deze aanvraag gaat via de P.A. naar het Bad*
- *Het Bad controleert of de gedetineerde reeds een kattenkop aangekocht heeft via de badfiche en geeft advies*
- *Na advies geeft de P.A. zijn advies waarna het rapportbriefje aan de directeur van dienst wordt voorgelegd voor akkoord*
- *Na akkoord van de directie koopt de boodschapper deze kattenkop aan. Het betreft een specifiek model doch de boodschapper weet welke dit is en waar het te verkrijgen valt.*
- *Na aankoop wordt de kattenkop aan het bad geleverd die de aankoop registreert in de badfiche en de kattenkop merkt met de rolnummer van de gedetineerde in kwestie.*
- *Het bad roept de gedetineerde en bezorgt hem de kattenkop.*

Indien er bij een celcontrole kattenkoppen aangetroffen worden, dient geverifieerd te worden of deze kattenkoppen behoren aan de gedetineerden van deze cel. Indien niet of bij twijfel (wanneer er geen markering aangetroffen kan worden bv.) dient de kattenkop in kwestie in beslag genomen te worden en dient hier een rapport van opgesteld te worden aan de directie.

@PBA X: Gelieve uw medeboodschappers in te lichten over het type kattenkop dat aangekocht mag worden en dit ook aan het P.A.-team door te geven.”

- De gedetineerde heeft verder de mogelijkheid om onder bepaalde voorwaarden een computer te huren. Hiervoor dient men via een rapportbriefje een gesprek met de directeur aan te vragen.

- De gedetineerde richt zijn verblijfsruimte naar eigen goeddunken in. Het inrichten van de ruimte mag echter het doorzoeken van de verblijfsruimte in geen geval verhinderen.

Volgende regels dienen in acht te worden genomen:

- het meubilair dat aan de muur is vastgemaakt mag in geen geval worden verplaatst;
- affiches, posters, foto's, enz. mogen uitsluitend op het prikbord of op daartoe voorbehouden plaatsen worden gehangen;aan de buitenmuur van de cel mag niets opgehangen, bevestigd worden.
- de ruimte moet steeds proper en opgeruimd zijn; materiaal daarvoor wordt ter beschikking gesteld door de inrichting;
- de elektrische apparaten zoals radio, tv en computer, enz., moeten bij het verlaten van de verblijfsruimte steeds uitgeschakeld zijn;
- er dient op een rationele wijze met het gebruik van water te worden omgegaan;
- het geluid van de radio of televisie moet geregeld worden op een wijze die niet storend is voor derden;
- het winket van de verblijfsruimte mag nooit afgedekt worden.

Om de 2 dagen dient de gedetineerde zijn cel te poetsen. 's Morgens worden er emmers met zeep en een aftrekker klaar gezet aan de celdeur. De gedetineerde kan deze binnen nemen bij de ontbijtbedeling. Rond de middag dienen deze attributen terug buiten gezet te worden. Dagelijks wordt het afval gescheiden van de cellen afgehaald.

Wanneer de gedetineerde er zelf om verzoekt, zal de PBA hem ook op andere dagen in bezit stellen van poetsmateriaal (bv. wanneer men iets heeft laten vallen).

Ramen en stapelbedden in de verblijfsruimte mogen niet afgedekt worden. Aan de buitenmuur mag niets bevestigd worden en moet in zijn geheel te allen tijde zichtbaar blijven.

- de beduidende daling van de gevangenispopulatie in Antwerpen, daling die zich in het jaar 2015, maar vooral in het jaar 2016 had ingezet, heeft zich, na een korte periode van heropflakking begin 2017 (o.a. sluiting van twee vleugels in de gevangenis te Merksplas ingevolge brand en einde huur van de gevangenis in Tilburg (Nederland) waarbij ook Antwerpen zijn deel van de definitief veroordeelde gedetineerden diende op te vangen), verder doorgezet; dit maakte dat er in 2017 en in 2018 weinig tot zo goed als geen klachten meer waren in verband met overbevolking en dat doorgaans iedere gedetineerde over een eigen bed beschikte in een cel die dan ook nog eens werd bevolkt door het voor die cel voorziene aantal gedetineerden.

De CvT Antwerpen heeft de indruk dat de problematiek van de overbevolking dagelijks wordt opgevolgd en zo nodig wordt aangekaart in Brussel; dit is belangrijk gezien een stijgende trend ook zijn impact heeft op het dagelijks leven binnen de gevangensmuren, het moreel van de gedetineerden, maar ook het moreel voor de PBA's gezien een en ander spanningen met zich meebrengt.

Zo zullen bv. gedetineerden die na enkele weken vanuit de 4de sectie (binnenkomers) naar een reguliere cel worden overgebracht, deze celmutatie in eerste instantie vaak weigeren gezien ze op de toegewezen cel met meerdere gedetineerden in één cel dienen te verblijven waarbij ze als nieuwkomer op een matras op de grond dienen te slapen, lopen dan een tuchtsanctie op wegens weigering celmutatie, wat dan weer spanningen teweegbrengt tussen de gedetineerde en de uitvoerende PBA's enz.

Er zijn wel klachten geweest van gedetineerden ivm de toestand waarin de cel zich bevond; tekeningen, vuiligheid, teksten enz. van vorige bewoners op de muren die niet herschilderd worden bij toewijzing van de cel aan een nieuwe bewoner.

Tevens werd in deze periode vastgesteld dat in 2 cellen voor meerdere gedetineerden (6), gelegen op een verschillende sectie, maar wel telkens naast een doucheruimte, de volledige oppervlakte van de muur aan de douchekant en 1/3de tot de helft van plafond aan diezelfde kant zeer erg door schimmel waren aangetast; hoewel dit duidelijk een toestand is die zich niet van de ene dag op de andere voordoet, heeft het toch nog enkele weken na de ingediende klacht geduurd vooraleer dit euvel was verholpen; het moge duidelijk zijn dat met zes gedetineerden op een dergelijke ruimte verblijven en dag in dag uit, 24 uur op 24 uur neerdwarrelende schimmels inademen, de gezondheid niet ten goede komt.

2.4 Gezondheid in de gevangenis

2.4.1 Toegang tot medische verzorging

- **Organisatie van de spreekuren? Frequentie? Spoedgevallen?**

In de onthaaltbrochure wordt vermeld dat de gedetineerde na zijn inschrijving in de gevangenis automatisch een consult krijgt bij de verpleging en dat hij de volgende dag zal gezien en gehoord worden door de dokter; een bezoek aan de medische diensten kan aangevraagd worden via een rapportbriefje dat aan de PBA op de sectie wordt gegeven bij de bedeling van het avondmaal.

Tijdens het weekend kan enkel een dokter gevraagd worden in noodgevallen.

Een dermatoloog, oogarts en een tandarts komen naar de gevangenis zelf. Een consultatie van één van deze artsen kan ook aangevraagd worden met een rapportbriefje.

Verder is het ook steeds mogelijk een dokter van buiten te vragen voor een onderzoek. In dat geval dient men zelf in te staan voor de kosten. Voor medicatie of behandelingen die door andere dokters worden voorgeschreven moet eveneens toestemming zijn van de gevangenisisarts.

Kinesitherapie wordt enkel in opdracht/op voorschrift van de dokter gegeven.

Dagelijks zijn er drie artsen aanwezig en het algemeen medisch personeel is in principe bereikbaar van 07.00 uur tot 21.00 uur.

Tweemaal per dag wordt er doktersconsult gehouden: 1 x in de voormiddag en 1 x in de namiddag.

Dagelijks komt ongeveer 10 % van de gedetineerden op consult; er wordt niemand geweerd, zelfs al komt die dagelijks; voor sommigen breekt dit de dag en in het wachtlokaal worden vaak “sociale contacten” gelegd.

- Samenstelling van het medisch team
 - Er zijn een 6-tal artsen, een 10-tal verpleegkundigen en 2 psychologen.
 - Er zijn 4 psychiaters die om beurten alle dagen zitting houden.
 - Er is 1 tandarts die 4 x per week zitting houdt (100 uren).
 - Er is 1 kinesist die 3 x per week zitting houdt.
 - Er is 1 dermatoloog die 2 x per maand zitting houdt.
 - Er is 1 oogarts;
 - Er is tevens pedicure voorzien voor de geïnterneerden en diabetes-patiënten (op kosten van FOD Justitie); op vraag van gedetineerde via rapportbriefje wordt ook private pedicureverzorging verleend, maar dit is op eigen kosten.

Het blijkt nog steeds zo dat gemiddeld tien procent van de gevangenispopulatie dagelijks een consult aanvraagt waarbij een gemiddelde consultatie in de vrije geneeskunde ongeveer 15 minuten in beslag neemt; dat zou neerkomen op een dagelijkse noodzaak van vijftien uur consultatie. Aangezien Antwerpen vooral een doorgangsgevangenis is (in principe zit een belangrijk percentage gedetineerden in voorhechtenis), gaat het vooral om nieuwe patiënten waarbij tijdens de anamnese moet gepeild worden naar de voorgeschiedenis ook al is dit maar éénmalig. De anamnese wordt ongetwijfeld nog bemoeilijkt door taalproblemen.

De enige oplossing is de aanstelling van voltijdse artsen met een aangepaste verloning die vergelijkbaar is met deze van spoedartsen. Gevangenisisarts is geen bijberoep!

1. Algemeen.

De huidige personeelsbezetting van de medische dienst is samengesteld uit zes artsen w.o. drie psychiaters; MED Antwerpen (psychiatrische zorg) beschikt over 3 psychiatrisch verpleegkundigen, 2 psychologen en 2 opvoeders. Voor MED Antwerpen (algemeen) worden 8 verpleegkundigen voorzien. Een vacature voor een maatschappelijk assistent(e) is opengesteld.

De coördinatie gezondheidszorg gevangenis voorziet voor de eerstelijns gezondheidszorg \pm 2 uur huisarts per gedetineerde per jaar, \pm anderhalf uur tandarts per gedetineerde per jaar en \pm 1 uur kinesitherapie per gedetineerde per jaar.

Voor de gevangenis Antwerpen betekent dit theoretisch 120 uur huisarts, 100 uur tandarts en 50 uur kine per maand. De latentietijd is 24 uur voor de huisarts, 1 week voor de tandarts oplopende tot 1 maand bij niet-urgentie. De kinesist komt enkele keren per week en beschikt over een uitgerust kabinet.

Buiten de 'normale' raadplegingen wordt beroep gedaan op de reguliere wachtdienst huisartsen van Antwerpen (Brabo).

In 2017 waren er 266 klachten waarvan 28 medische en in 2018 respectievelijk 255 en 40. Procentueel is het aantal medische klachten in vergelijking met de voorgaande jaren afgenomen.

Daar zijn vier mogelijke verklaringen voor:

- De plaatsing van een 5de brievenbus waardoor het totaal aantal klachten toeneemt.
- De substantiële daling van de systematische overbevolking (2013: 750).
- Het inzagerecht door de arts van de CvT van het medisch dossier van de gedetineerde.
- Een herschikking van het artsenbestand.

De veralgemeende klacht van de zeer korte consultaties waarbij tijdens de anamnese sommige klachten niet ernstig genomen worden en het klinisch onderzoek zeer summier of zelfs niet wordt uitgevoerd, is nagenoeg verdwenen. De samenwerking met de medische dienst is geoptimaliseerd en de antwoorden zijn gemotiveerd en omstandig.

Er is tot op heden geen antwoord gekomen op de vraag om het gratis beleid tot opsporing van tuberculose uit te breiden voor alle leden die geen ambtenaar zijn en dit naar aanleiding van een vroeger gerapporteerd incident.

Tenslotte is het onduidelijk of het medisch dossier systematisch opgevraagd wordt bij de huisarts en of er na detentie een verslag wordt opgemaakt. Navraag leert dat er nog geen elektronische overdracht van medische gegevens mogelijk is met externe artsen.

Het lastenboek voor de aanbesteding om een door eHealth gehomologeerd elektronisch patiënten dossier (ter vervanging van het actueel gebruikte Epicure) zou in principe eind september 2018 gefinaliseerd zijn geworden. Bedoeling is om het patiëntendossier voor huisartsen begin 2019 uit te rollen. De toegankelijkheid en overdracht van de gegevens van en naar externe artsen zou daardoor geoptimaliseerd worden, althans toch voor de gedetineerden die over een eID beschikken en hun toestemming geven.

De stafdienst ICT zou dan ook de uitbreiding van het gebruik van PacsOnWeb bekijken waardoor alle tijdens detentie, zowel in een gevangenis als in een extern ziekenhuis, uitgevoerde onderzoeken (beelden en verslag) online beschikbaar zouden zijn voor de gevangenisartsen.

2. Bijzonder.

2.1 Dermatologische zorg.

Meerdere klachten gaan over weinig aandacht voor huidziekten en minder adequate wondzorg (1 cel waar zes gedetineerden een jeukende dermatose vertoonden).

Vanzelfsprekend is er voldoende aandacht voor het epidemisch karakter van scabiës (2018: 1 casus). Toch zou het wenselijk zijn de leden van de CvT op de hoogte te brengen indien er risico's verbonden zijn aan contacten met gedetineerden die scabiës en tuberculose hebben zoals gebruikelijk in een Woon Zorg Centrum.

2.2 Suïcidebeleid.

Naar aanleiding van een suïcide-intentie is er een ernstig meningsverschil met dir. Lion. Er is geen eensgezindheid over wie eerst moet verwittigd worden: de medische dienst of de dienstdoende PBA. De CvT heeft hierover nooit enige instructie ontvangen. De op 15.06.2017 herwerkte nota suïcidebeleid gevangenis Antwerpen wordt aan elk lid van de CvT bezorgd.

2.3 Psychiatrische en psychologische zorg.

Het verbruik van psychofarmaca o.v.v. kalmeermiddelen en slaapmedicatie is specifiek voor het gevangenisregime en ligt veel hoger dan in de burgerlijke samenleving. Het is een terechte zorg om deze medicatie af te bouwen. Toch dienen afbouwschema's gerespecteerd te worden teneinde ontwenningssymptomen te voorkomen. Ook een abrupte omschakeling naar antipsychotica moet medisch gemotiveerd worden. Maar vooral dient voldoende tijd uitgetrokken te worden om de gedetineerde te motiveren voor deze aanpak ook m.b.t. de terechte omschakeling naar goedkopere generieken.

- Klachten hebben inderdaad vaak (ten onrechte) betrekking op het feit dat men het niet eens is met de in de gevangenis verstrekte, vervangende medicatie: medicatie van het type benzodiazepines die de gedetineerde in de buitenwereld kreeg voorgeschreven, wordt vervangen door diazepam (valium) met dezelfde intrinsieke werking op angsten.

- Zo vroeg een mannelijke gedetineerde met transgenderproblematiek het product Akton om symptomen van post-traumatische stress beheersbaar te houden. Dit werd geweigerd door de gevangenispsychiater omdat Akton een verslavende werking zou hebben en dus werd als alternatief het antipsychoticum Dipiperon voorgeschreven. Het had o.a. ook voor de geneesheer van de commissie dan ook heel wat voeten in de aarde om deze persoon te overtuigen dat de voorgeschreven medicatie terdege medisch onderbouwd was waarbij haar duidelijk werd gemaakt dat Akton een angstwerend middel is met verslavende werking waarbij na chronische inname de werking verloren gaat door gewening, wat leidt tot de nood aan hogere dosissen, en dit in tegenstelling

met het voorgeschreven Dipeperon dat een antipsychoticum is dat meer aangewezen was.

- Diezelfde transgender-gedetineerde had haar bedenkingen bij de deskundigheid van de therapeuten die haar in de gevangenis bijstonden omdat deze therapeuten volgens haar onvoldoende vertrouwd zouden zijn met de beleving als transgender en haar derhalve niet op de gepaste wijze konden begeleiden; zij had om die reden zowel de begeleiding van een psycholoog van het zorgteam afgewezen, als de begeleiding door de vzw Vagga van het zorgteam (Vereniging Ambulante Geestelijke Gezondheidszorg Antwerpen).

Op haar verzoek kreeg zij vervolgens van de directie van de gevangenis toestemming om op regelmatige basis contact op te nemen via Sagi toegang tot de 0800-nummers van het Transgender Infopunt en van het federale Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen. Een lid van de commissie van toezicht bezorgde deze gedetineerde tevens documentatie over de transgenderproblematiek (krantenkatern De Morgen over de "transgenderrevolutie" en een themanummer hierover van National Geographic Magazine).

Hoewel er vanuit het zorgteam een aanbod bestond voor een therapeutische begeleiding in samenwerking met het Centrum voor Geestelijke Gezondheidszorg, wenste deze gedetineerde hier geen gebruik van te maken omdat zij dit om redenen die haar eigen waren blijkbaar zinloos vond of toch als zinloos ervaarde.

- In het verlengde van deze klacht bekleeg deze transgender-gedetineerde er zich ook over dat zij op een bepaald ogenblik niet meer samen met de andere vrouwelijke gedetineerden kon douchen, maar wel vóór of na.

De directie had deze mannelijke gedetineerde met een transgenderproblematiek van bij aanvang ondergebracht in de vrouwenafdeling met een normaal regime en zo kwam zij elke dag in contact komt met andere vrouwelijke gedetineerden tijdens het sporten, de wandeling, wachtzaal van de dokter, e.a.

Na klacht van de medegedetineerden dat zij zich ongemakkelijk voelden om samen met haar als pre-op transgender te douchen (niettegenstaande de doucheruimte aparte douchecellen heeft is een inkijk niet uitgesloten), werd beslist, om haar privacy, alsook deze van de andere vrouwelijke gedetineerden te respecteren en de orde en veiligheid in de gevangenis te waarborgen, om haar niet meer samen te laten douchen. Dit met de precisering dat haar niets werd ontzegd en zij even vaak kan douchen als de anderen, alleen niet meer op hetzelfde ogenblik.

- Klachten ivm de werking van de PSD zijn meestal te herleiden tot het feit dat de gedetineerde niet weet of zeker uit het oog verliest dat de taak van de PSD in de gevangenis er niet in bestaat om begeleiding en/of therapie te geven, maar om vanuit hun expertisefunctie adviezen te geven ifv strafuitvoeringsmodaliteiten.

2.4 Metabole ziekten.

- Een bijzonder aandachtspunt blijft de opvolging van diabetes (zie ook punt 2.3.2. Voeding onderverdeling - Wat "diabeten" betreft...). Het is algemeen bekend dat de prevalentie van diabetes hoger ligt bij de Noord-Afrikaanse bevolking.

Bij type I (insulinedependent) en type II is één diabeteseducator per gevangenis noodzakelijk. Nu moet alles doorverwezen worden naar MC Brugge (1).

De gedetineerde, indien hij voldoende is geïnstrueerd, moet zijn zelfcontrole behouden: dagcurve, schuine curve, inzicht in en aanpassing van de kort- en langwerkende insuline en inschatting van het calorische gehalte van de porties zoals gebruikelijk in de burgerlijke geneeskunde.

Het is echter niet toegelaten een insulinepen te gebruiken op cel.

Het is onduidelijk of er richtlijnen zijn voor preventief onderzoek inzake oftalmologisch, nefrologisch en optioneel podologisch nazicht.

Alleszins moet voorkomen worden dat de “diabetes conventie (DC)”, opgestart voor de detentie, niet onderbroken wordt na detentie omwille van geen erkenning meer door de mutualiteit en de RIZIV wat ernstige financiële repercussies inhoudt.

Een tweede bemerking bij type I is het ketoacidose alarm met het adagium “braken is bellen”. Kent de PBA deze gedetineerden (2018: 3 casussen type I) en is hij voldoende op de hoogte om een onderscheid te maken tussen ketoacidose (hyperglycemie) en hypoglycemie? Beide situaties kunnen leiden tot coma.

Er zijn op dit ogenblik geen instructies op elke afdeling om snel het onderscheid te kunnen maken. In noodsituaties (nacht en weekend) moet de PBA kunnen beschikken over glucagon bij hypoglycemie.

Bij type II, doorgaans in combinatie met obesitas, is de calorische beperking absoluut noodzakelijk en is het onverantwoord dat de kok als enige criterium het al of niet toevoegen van suiker hanteert en vervolgens de fatiks zonder voorafgaandelijke kennis de porties afmeten.

Wel wordt het dessert vervangen door yoghurt of fruit en krijgt de gedetineerde op maandag een pot confituur zonder suiker.

Beperking van koolhydraten betekent meer dan alleen suiker. Ook lichaamsbeweging is even belangrijk in de behandeling waarbij de wandeling duidelijk onvoldoende is.

Directeur mevr. Lion maakt melding van weinig medische voorschriften (3 tot 4) voor fitness.

Ook type II evoluerend naar exogene insulinebehoefte is opgenomen in het “zorgtraject diabetes (ZTD)” waarvoor dezelfde voorwaarden gelden als de DC na detentie. Tenslotte was er een éénmalig incident met een lactose vrij dieet.

- In februari 2017 was er tevens een klacht van een gedetineerde genoteerd ivm een laattijdige reactie op een hevige allergische aanval die hij had gekregen tijdens de wandeling – wellicht in reactie op een antibioticakuur tegen ontstoken tandvlees - waarbij men absoluut niet had begrepen dat het voor deze gedetineerde op dat ogenblik levensbelangrijk was om snel binnen gelaten te worden en snel naar de medische dienst te kunnen gaan.

Uit het antwoord van de directie bleek deze klacht inderdaad terecht, had men ondertussen een brief op zijn celdeur gehangen dat hij onmiddellijk naar de medische

dienst moest gestuurd worden als hij zich niet goed voelde en werd er speciaal voor hem altijd een EPIPEN in huis gehaald, ook in de nachtkoffer. Memo's werden aangevuld zodat iedereen op de hoogte was wanneer er zich een nieuwe aanval zou voordoen.

2.5 Tandheelkundige zorgen.

Verschillende klachten maken duidelijk dat de termijnen voor acute (1 week) en chronische (1 maand) zorg (1) regelmatig overschreden worden. Brug- en kroonwerk worden vlot uitgesteld tot na de detentie.

2.6 Orthopedische zorgen.

Gedetineerden met orthopedische klachten worden bij voorkeur gehuisvest op het gelijkvloers omwille van goede bereikbaarheid van de medische dienst (1 casus met onderbeen in de gips op de 2de verdieping); revalidatie met kiné loopt soms spaak, niet enkel omdat het aantal kiné-sessies niet kan opgedreven worden door bv. staking, feestdagen, vakantie, maar ook soms door de houding van de gedetineerde die bv. op een bepaald ogenblik de wandeling verkiest.

2.7 Uitgestelde zorgen tot na de detentie en contacten met externe artsen.

De beslissing om bepaalde onderzoeken en behandelingen tijdens detentie niet uit te voeren kan medisch verantwoord zijn maar wordt onvoldoende gemotiveerd bij de gedetineerde waardoor deze de indruk krijgt niet de zorgen te verwerven evenwaardig aan de burgerlijke geneeskunde (bv.: opvolging van prostaat- en veneuze problemen, ingewikkelde experimentele operatie in een universitair centrum). Het is niet de taak van de CvT om een angstige gedetineerde gerust te stellen.

Zo was er bv. de klacht van een gedetineerde die meende dat er geen gevolg gegeven werd aan zijn (terechte) vraag tot onderzoek in een ziekenhuis (bijvoorbeeld UZ Leuven), maar waarbij dan blijkt dat er reeds een datum bepaald is maar dat een datum van opname/ingreep/extern medisch consult om (evidente) veiligheidsredenen in principe niet wordt meegedeeld aan de gedetineerde.

In het algemeen is er een correcte samenwerking met de Antwerpse ziekenhuizen en moet er zelden beroep gedaan worden op MC Brugge. Het bezoek van de eigen huisarts blijft zeer omslachtig (1 klacht) en de consultatie van een arts buiten Antwerpen (Klina, Brasschaat) werd om logistieke redenen geweigerd.

Een gedetineerde kan zich inderdaad laten onderzoeken door een arts naar keuze, maar dat moet wel in de gevangenis kunnen plaats vinden. Dit betekent dus dat de gedetineerde een eigen arts bereid moet vinden om de verplaatsing naar de gevangenis te maken. Als deze arts dit wil doen, kan er een afspraak gemaakt worden met de medische dienst voor gebruik van het medisch kabinet. Als de persoonlijke arts een bepaalde behandeling voorstelt, moet dit eerst besproken worden met de gevangenisarts, die het laatste woord heeft. Als die laatste akkoord gaat met wat de persoonlijke arts voorstelt, zal hij de gesuggereerde behandeling opstarten; anders niet (zo zijn er bijvoorbeeld de reeds aangehaalde zwaardere, verslavende medicijnen die in de gevangenis verboden zijn; daar kan de gevangenisarts dan niet in meegaan).

Wanneer er sprake is van een operatie, gelden volgende algemene regels :

- De operatie moet dringend en hoognodig zijn; anders moet de gedetineerde wachten tot hij vrij komt en zelf de nodige initiatieven nemen (bijvoorbeeld : een

gedetineerde heeft een aantal jaren geleden een ongeval gehad en daar een gebogen vinger aan overgehouden – via een operatie zou de vinger terug recht gezet kunnen worden – aangezien dat niet dringend of noodzakelijk is, zal deze operatie niet gepland worden tijdens de detentie).

- Er zal in eerste instantie geprobeerd worden de operatie te plannen in MC Sint-Gillis of MC Brugge omdat het herstel daarna in de ziekenboeg van de gevangenis kan plaatsvinden en dit veel minder personeelsintensief is dan bewaking voorzien in een extern ziekenhuis.
- Indien men toch een specialist nodig heeft van een ander ziekenhuis, zal het nodige gedaan worden om de operatie te laten plaatsvinden in het desbetreffende ziekenhuis.
- Alles wordt echter geregeld en gecoördineerd door de medische dienst van de gevangenis of, bij ingewikkeldere dossiers, door de centrale dienst voor gezondheidszorg van EPI. Het is voor een operatie niet mogelijk dat een gedetineerde zijn eigen arts of ziekenhuis kiest; zeker niet als dit praktische moeilijkheden met zich meebrengt die zich bij de ‘normale gang van zaken’ niet zouden voordoen. Indien bv. een in Antwerpen gedetineerde persoon moet geopereerd worden en dit kan gebeuren door een specialist in het UZ Edegem (hetgeen dichtbij de gevangenis ligt), maar de gedetineerde wil dit echter laten doen door zijn persoonlijke specialist in UZ Leuven (hetgeen veel verder is), dan zal dat niet mogelijk zijn zolang hij in de gevangenis verblijft.

3.Besluit

Zoals reeds eerder aangehaald is de samenwerking met de medische dienst geoptimaliseerd en zijn vele op- en aanmerkingen inherent aan de structuur en organisatie van de gezondheidszorg door justitie. Het wordt dan ook tijd om volksgezondheid, die de expertise heeft, hiervoor bevoegd te maken waarbij zelfs het RIZIV vragende partij is. Justitie straft en volksgezondheid verzorgt.

2.5 Activiteiten van de gedetineerden

2.5.1 Bezoeken

- **Van wie?**

De gedetineerde mag bezoek ontvangen van bloed- en aanverwanten in de rechte lijn, zijnde de echtgenoot, wettelijk of feitelijk samenwonende partner, de voogd, ouders, broers, zussen, ooms, tantes, kinderen, grootouders, kleinkinderen (= categorie 1 wat wil zeggen : geen limiet van het aantal personen op je bezoekerslijst.)

Deze bezoeker moet wel kunnen bewijzen dat hij/zij daadwerkelijk familie of de levenspartner is. Dit kan aan de hand van identiteitsdocumenten (bv. dezelfde achternaam) of via een officieel document (bv. bewijs gezinssamenstelling, bewijs van samenwoning, kopie trouwboekje, ...).

Indien ze niet kunnen aantonen dat ze daadwerkelijk familie zijn, dient het bezoek steeds schriftelijk aangevraagd bij de directie en vallen de bezoekers onder categorie 2 ‘andere bezoekers’ wat wil zeggen max 3 personen op je bezoekerslijst!!

Onder categorie 2 wordt verstaan niet-aanverwanten zoals: vrienden, werkgever, neven en nichten, ooms en tantes met wie de familieband niet kan aangetoond worden,

In deze categorie dient zowel de gedetineerde als de bezoeker een aanvraag in te dienen bij de directie.

De gedetineerde doet een aanvraag voor een bepaalde bezoeker, deze bezoeker maakt een gemotiveerd schrijven over aan de directie met een antwoord op de vraag “waarom wil ik die bepaalde gedetineerde bezoeken ?” , bij dit schrijven voegt de bezoeker een kopie van zijn of haar identiteitsdocument.

Voor minderjarigen bezoekers gelden de volgende regels:

- Minderjarige komt op bezoek bij 1 van zijn ouders
 - kinderen onder de 14 jaar dienen steeds begeleid te worden door een volwassene (hoeft niet de andere ouder te zijn, persoon moet wel op de bezoekerslijst staan)
 - kinderen tussen 14 en 18 jaar mogen hun gedetineerde ouder alleen bezoeken (tenzij er een schriftelijke weigering is van de niet-gedetineerde ouder; zie hieronder)

Er dient geen schriftelijke toestemming te zijn van de niet-gedetineerde ouder. Wanneer de niet-gedetineerde ouder niet wil dat het minderjarig kind op bezoek gaat bij de gedetineerde ouder, dient deze een schriftelijke verklaring op te stellen. Het bezoek wordt dan geweigerd. Wanneer de gedetineerde ouder niet akkoord is met deze weigering, dient deze zich te richten tot de jeugdrechtbank)

- Minderjarige komt op bezoek bij iemand anders dan zijn/ haar ouders
 - Minderjarigen tot 16 jaar dienen steeds vergezeld te zijn door één van hun ouders
 - Minderjarigen tussen 16 en 18 jaar dienen vergezeld te zijn door één van hun ouders of een schriftelijke toestemming van één van de ouders bij zich te hebben.

- ***Wat is het aantal toegestane externe bezoeken (beklaagden en veroordeelden)?
Hoe lang duren zij?***

Bezoek aan tafel:

Beklaagden (nog niet definitief veroordeeld) mogen dagelijks van maandag tot zaterdag 1 x dag bezoek ontvangen; kinderbezoek en bezoek van advocaten worden hierin niet meegeteld.

Veroordeelden en geïnterneerden mogen max 3 maal per week bezoek ontvangen.

Het ongestoord bezoek is begrepen in deze quota van zeven of drie bezoeken per week.

Per bezoek worden er maximum drie personen (boven de 6 jaar) toegelaten. Kinderen onder de 6 jaar worden niet meegerekend en kunnen op de schoot genomen worden.

De bezoeken zijn van 10.00 uur tot 11.00 uur, van 11.15 uur tot 12.15 uur, van 13.00 uur tot 14.00 uur, van 14.15 uur tot 15.15 uur, van 15.30 uur tot 16.30 uur en van 16.45 uur tot 17.45 uur.

Voor bezoek op maandag, woensdag en zaterdag is reservatie vereist; aanmelden ten laatste 30 minuten voor de start van het bezoek bij het onthaal van de gevangenis en op woensdagen dat er kinderbezoek is, vallen de laatste twee bezoeken in de bezoekszaal weg.

De gedetineerde vraagt via een bezoekaanvraag aan welke personen hij op zijn bezoekerslijst wenst te zetten, deze lijst kan ten alle tijden aangevuld worden.

De bezoekers dienen zich minstens een half uur voor de aanvang van hun bezoek aan te bieden.

Tijdens het bezoek is de gedetineerde verplicht een witte vest te dragen.

De bezoekszaal bevat 15 gerangschikte tafels met een kleine speelhoek voor de kinderen. In de bezoeksruimte zijn drank- en snoepautomaten beschikbaar, alsook een koffieautomaat. (winst gaat naar het steunfonds).

Voor de aanvang van het bezoek is er mogelijkheid om naar het toilet te gaan. Tijdens het bezoek bestaat deze mogelijkheid niet.

Wanneer hij er tijdens het bezoek toch voor kiest de zaal te verlaten om eender welke reden, wordt het bezoek automatisch beëindigd.

Bij het beëindigen van het bezoek is er opnieuw de mogelijkheid voor bezoekers om naar het toilet te gaan.

Tot een capaciteit van 600 gedetineerden is er geen probleem wat het bezoek betreft; de beklagden kunnen dagelijks bezoek krijgen en de veroordeelden 3 x per week; boven 600 gedetineerden zit men vlg aan het maximum van toegelaten bezoekers; voor de nieuwkomers betekent dit lang wachten op hun eerste bezoek.

Een gedetineerde beklagde zich over het feit dat zijn bezoeker allerlei regelingen had moeten treffen om naar de gevangenis te komen, maar ter plaatse vernam dat hij als gedetineerde één maand ATV had opgelopen en derhalve geen bezoek kon ontvangen, tenzij bezoek achter glas (wat geweigerd was); de directie liet weten dat iedere gedetineerde die dit regime krijgt opgelegd in de mogelijkheid is om zijn bezoek op voorhand in te lichten; wat het bezoek achter glas betreft, dit dient op voorhand gereserveerd te worden en is in feite steeds volzet.

Tijdens 2017, begin 2018 deden er zich op dagen dat er niet kan gereserveerd worden geregeld problemen voor met rijen bezoekers buiten aan de ingang van de gevangenis die onverrichter zake terug naar huis dienden te gaan omdat het bezoek volzet was; een portier kan inderdaad moeilijk of onmogelijk inschatten hoeveel bezoekers er zich zullen aanbieden zodat wie zich eerst aanbiedt, de eerste plaats heeft.

Bezoek achter glas:

Behoudens de door de wet bepaalde uitzonderingen hebben verdachten het recht om dagelijks bezoek (achter glas) te ontvangen (dus 7 dagen op 7).

Bezoekuren: werkdagen: van 08.00 uur tot 15.00 uur;

zaterdag: van 08.00 uur tot 16.00 uur na reservatie;

In de praktijk echter zoals voor veroordeelde gedetineerden: drie bezoeken per week, gespreid over drie dagen, waarvan op zijn minst een dag in het weekend en de woensdagnamiddag; duur van 45 minuten.

De overige gedetineerden hebben, behoudens de door de wet bepaalde uitzonderingen, recht op minimum drie bezoeken per week, gespreid over drie dagen, waarvan op zijn minst een dag in het weekend en de woensdagnamiddag. Ook hier wegens overbevolking is de duur beperkt tot 45 minuten.

Kinderbezoek

Bij kinderbezoek (kinderen tem 16 jaar) heeft men de gelegenheid om in groep enkele ontspannen uren met de kinderen door te brengen zodat de band met de kinderen kan onderhouden worden. Er wordt animatie voorzien waar zowel de kinderen als de gedetineerde kunnen aan deelnemen. De kinderen moeten begeleid worden door een meerderjarige bloedverwant of een wettelijke voogd. De persoon die de kinderen begeleidt moet tevens op de bezoekerslijst staan.

Enkel de gedetineerde kan kinderbezoek aanvragen. ('Aanvraag kinderbezoek' zijn gele formulieren te verkrijgen bij de soepbedeling.)

Kinderbezoek gaat door in de namiddag :

- op de 1ste en de 2de woensdag van de maand van 16.00 uur tot 17.45 uur;

- op de 3de en de 4de zondag van de maand van 13.00 uur tot 15.00 uur.

Sociaal bezoek

Dit bezoek vindt plaats in een kleine aparte bezoekruimte. Iedere bezoekruimte heeft 1 tafel en 4 stoelen. Hier kan de gedetineerde met het bezoek iets rustiger praten dan tijdens het gemeenschappelijk tafelbezoek. Er is eveneens een drankvoorziening.

Om hiervoor in aanmerking te komen dient de gedetineerde een aanvraag in te dienen via het formulier 'aanvraag sociaal bezoek' te verkrijgen bij de soepbedeling. Men kan dit enkel aanvragen om uitzonderlijke redenen. Vb. voor bezoekers die een lange reistijd hebben, en daardoor slechts heel weinig kunnen komen, bij een geboorte, overlijden, De directie neemt de beslissing over de aanvraag voor sociaal bezoek.

Familiaal bezoek

Dit bezoek vindt plaats in dezelfde ruimtes als het sociaal bezoek. De bedoeling is de familiale banden te onderhouden, verbeteren of te versterken. Familiaal bezoek kan niet aangevraagd worden voor personen die geen familie zijn en kan slechts 1x per maand aangevraagd worden. Formulieren 'aanvraag familiaal bezoek' zijn te verkrijgen bij de soepbedeling. Elke gedetineerde kan dit na 1 maand detentie aanvragen. De directie dient dit goed te keuren.

Het reserveren van dit bezoek wordt intern geregeld. De aanvraag wordt ingevuld met opgave van moment van keuze; nadat het bezoek gereserveerd werd, wordt de

gedetineerde op de hoogte gebracht van tijd en uur. Op de zondagen wanneer het kinderbezoek is, is geen familiaal bezoek mogelijk.

Binnenhuisbezoek:

Deze bezoekmogelijkheid is voorzien voor gedetineerden die een relatie hebben met een medegedetineerde in de gevangenis van Antwerpen. Het gaat hier enkel om levenspartner of familieleden zoals kind, broer, zus, moeder, vader of grootouders. Ingeval van levenspartner gaat het enkel over personen van het andere geslacht; wanneer men van hetzelfde geslacht is, verblijft men op dezelfde afdeling en wordt men geacht mekaar te zien op de wandeling of op cel. Beide gedetineerden dienen dit bezoek aan te vragen via het formulier “bezoekaanvraag”.

Het binnenhuisbezoek wordt op vrijdag en zondag georganiseerd.

- vrijdag max 8 tafels van 10u00 tot 11u00

- vrijdag max 7 tafels van 16u45 tot 17u45

Op die tijdstippen zal de bezoekszaal gedeeld worden door het klassieke tafelbezoek en de mensen van het binnenhuisbezoek.

- zondag max 15 tafels van +/- 15u15 tot 17u45

Ongestoord bezoek:

Na 3 maanden opsluiting is ongestoord bezoek mogelijk (te bespreken op het rapport met de directeur);

Dit bezoek dient eerst aangevraagd te worden door de gedetineerde via een aanvraagformulier “ongestoord bezoek”. Dit formulier is verkrijgbaar op iedere sectie. Ook de bezoeker dient een toestemmingsformulier in te vullen voor het ongestoord bezoek bij de portier. Na goedkeuring kan de gedetineerde een afspraak maken voor het ongestoord bezoek. Men dient zich voor het maken van een afspraak te richten tot het secretariaat PSD (via rapportbriefje).

Zoals reeds gesteld mag hierbij niet uit het oog verloren worden dat de taak van de PSD in de gevangenis er niet in bestaat om begeleiding en/of therapie te geven, maar om vanuit hun expertisefunctie adviezen te geven ivf strafuitvoeringsmodaliteiten.

De beslissingen voor ongestoord bezoek (OB) worden genomen door de directie na multidisciplinair advies van de psychosociale dienst (PSD). Op basis van feiten en/of persoonlijkheid en om bepaalde veiligheidsredenen kan een ongestoord bezoek geweigerd worden voor 3 maanden; daarna mag de vraag opnieuw gesteld worden. Opnieuw kan de directie eventueel een negatieve beslissing nemen.

Zo werd bv. in 2017, na advies van de PSD, het ongestoord bezoek tussen een gedetineerde man en zijn eveneens gedetineerde vrouw geweigerd op basis van de aard van de feiten en de persoonlijkheid van betrokkene, die tegenindicaties vormen voor OB, maar werden ondertussen wel andere vormen van bezoek toegestaan, zoals bv. tweemaal per week binnenhuisbezoek.

Ook in 2018 was er een klacht in verband met weigering voor ongestoord bezoek en dit omwille van partnergeweld; de directie wees er toen op dat zij een grote

verantwoordelijkheid heeft wanneer het gaat om toekennen van ongestoord bezoek, net omwille van het feit dat het "ongestoord" en dus zonder toezicht is. De loutere aanvraag van beide partners is niet voldoende; ook de directie bekijkt of er geen tegenindicaties aanwezig zijn. Zo zal een dossier van partnergeweld tegen de partner met wie men ongestoord bezoek vraagt een zeer grote tegenindicatie inzake veiligheid zijn waarvoor de directie eindverantwoordelijke is; er wordt blijkbaar in principe dan ook geen enkel risico genomen.

Ongestoord bezoek duurt 2 uur en kan 1 maal per maand doorgaan. Dit bezoek gaat elke dag door (van maandag tem zondag): in de voormiddag tussen 9.55u en 11.55u en in de namiddag van 12.50u tot 14.50u en van 15.50u tot 17.50u.

Transfer voor bezoek:

Transfer voor bezoek van levenspartner of familieleden is mogelijk mits toestemming van het hoofdbestuur, maar de vraag daartoe dient gericht aan de directie; zowel mogelijk voor 'binnenhuisbezoek' als bezoek van 'buiten', dagelijks.

Bezoek van advocaat

Je advocaat kan dagelijks op bezoek komen (ook op zon- en feestdagen) van 07u00 tot 21u00.

- **Hoe lang duren zij?**

Glas-, tafel-, sociaal & familiaal bezoek duurt 1 uur (maar in geval van overbevolking duren ze in de praktijk ongeveer maximum 45 minuten).

Ongestoord en kinderbezoek: 2 uur

- **Welke informatie wordt verstrekt om het contact met en de bezoeken aan een gedetineerd familielid mogelijk te maken?**

Er is in zes talen een infobrochure beschikbaar voor bezoekers/familieleden.

- **Stelt de gevangenis een wachtruimte voor familieleden ter beschikking?**

Ja (een overdekte veranda) en het bezoek gaat door in het bezoekerslokaal.

- **Biedt de gevangenis alternatieven voor gedetineerden die nooit extern bezoek krijgen?**

Er is een zeer actief beschermingscomité bestaande uit vrijwilligers die een luisterend oor aanbieden en beperkte financiële hulp (5 euro).

- **Bezoekers weigeren?**

De directeur kan bezoekers de toegang ontzeggen wanneer

- er geïndividualiseerde aanwijzingen bestaan dat het bezoek de handhaving van de orde of de veiligheid ernstig in gevaar kan brengen (bv. Bezoeker die drugs probeert binnen te smokkelen, bezoeker is een ex-gedetineerde, etc.);

- de bezoeker (indien geen familie) geen gerechtvaardigd belang heeft om de gedetineerde te bezoeken.

Als gedetineerde heb je ook de mogelijkheid om bezoekers van je lijst te schrappen mits schriftelijk te motiveren. Men kan slechts om de 3 maanden bezoekers schrappen en bijvullen.

2.5.2 Telefoon

- **Hoe vaak hebben de gedetineerden de mogelijkheid om te telefoneren?**

Bij binnenkomst krijgt men een telefoonkaart met 2 euro belwaarde die 24 uur geldig is; vervolgens kan men belwaarde aankopen via interne rekening.

Op elke vleugel van de gevangenis te Antwerpen zijn telefoons voorzien; Tijdens alle uren van de dag (behalve appel-momenten) kan er getelefoneerd worden. Dit wordt gevraagd aan de PBA van de sectie en deze maakt een planning op zodat iedereen die het vraagt kan telefoneren. Iedereen mag (in principe) minstens 5 minuten telefoneren, minstens 1 keer per dag.

Levenspartners of familieleden die beiden opgesloten zijn, doch in een andere inrichting, mogen op het rapport voor gedetineerden de vraag aan de directeur stellen tot telefonisch contact. Er zijn in het verleden klachten geweest van vrouwelijke gedetineerden aan wie werd gezegd dat de (mannelijke) partner/echtgenoot diende te bellen; telefonisch contact hing dus af van de “goodwil” van de (mannelijke) partner/echtgenoot. Volgens bepaalde PBA’s was dit vermeld in een omzendbrief, minstens betrof dit een ongeschreven wet, maar bij navraag aan de directie bleek dit geenszins het geval te zijn.

Gedetineerden wiens kind(eren) in een instelling verblijven en die dus niet zelf eender wanneer kunnen opgebeld worden, mogen op vaste momenten naar de vrouwenafdeling bellen om met hun mama te kunnen spreken. Dit dient aangevraagd te worden aan de directeur, mits goedkeuring wordt er een praktische regeling uitgewerkt met de instelling waar de kinderen verblijven.

Collect-call is niet toegestaan. Telefoneren naar diensten van FOD Justitie of gerechtelijke overheden is evenmin toegestaan.

In de onthaalsbrochure wordt vermeld:

“Telefoneren

Er bestaat de mogelijkheid om dagelijks te telefoneren. U ontvangt een voorlopige telefooncode en 2,5 euro belwaarde bij inschrijving in de gevangenis. Met deze code kan u bellen naar familie, advocaat, ... Het bedrag dat u opgebeld heeft, zal nadien op uw rekening in mindering gebracht worden. Deze voorlopige code is geldig tot de volgende werkdag 12u ’s middags. Vanaf dan ontvangt u uw definitieve telefooncode en kan u belkrediet aanvragen. Belkrediet kan worden aangevraagd via een speciaal formulier, verkrijgbaar op de sectie. Op die manier wordt er van uw interne rekening geld omgezet in belkrediet (minimum 1 euro).

Indien u wil telefoneren meldt u dit aan de PBA op uw sectie. De PBA maakt dan een planning op, zodat iedereen die wil telefoneren dit in de loop van de dag kan doen.

Iedereen mag minstens 5 minuten per dag telefoneren. Indien het praktisch mogelijk is, mogen de gesprekken langer duren of mag u meer dan 1 keer telefoneren.

! Collect call is niet toegestaan.

! U kunt zelf geen telefoongesprekken ontvangen.

! Telefoneren naar diensten van de FOD Justitie is niet toegestaan.

! U mag uw telefooncode niet doorgeven aan een andere gedetineerde.”

Wat dit laatste betreft heeft de commissie in februari 2017 een klacht ontvangen van een gedetineerde die zich bekloeg over het feit dat hij een tuchtstraf had gekregen omdat hij andere gedetineerden had kunnen overtuigen om de telefooncode te lenen; onderstaand het geanonimiseerde antwoord van de directie waaruit dan de ware toedracht bleek; ook in 2018 mocht de commissie klachten van gedetineerden ontvangen waaruit bleek dat een medegedetineerde, ook na verhuis naar een andere cel, misbruik maakte van de telefooncode van een andere gedetineerde die hij voordien reeds had weten te ontfutselen en waardoor het beltegoed van de goedgegelovige gedetineerde niet meer toereikend was om nog zelf te kunnen telefoneren.

“X heeft al minstens 4 gedetineerden beroofd van hun geld ! Hij heeft bij nummer 1 de code gevraagd om naar zijn zieke moeder te bellen en dan voor 50 euro (!) opgebeld. Dan heeft hij nummer 1 terugbetaald met een gepikte code van nummer 2. Bij nummer 3 heeft hij het kantineblad aangevuld met allemaal dingen die hij zelf lekker vond, zodat dit op cel zou geleverd worden en hij dat allemaal kon opeten, terwijl de celgenoot ervoor zou betalen. Gelukkig hebben we dit tijdig opgemerkt en kon de bestelling nog tegen gehouden worden. Voor deze 3 zaken kreeg hij serieus onder zijn voeten en werd hij gesanctioneerd. Ik heb dan ook 50 euro van het steunfonds gebruikt om slachtoffer nummer 1 terug te betalen, maar uiteraard moest hij dat aan ons terug betalen. En wel wel wel... sinds hij wist dat hij schuld had bij ons, werd er ineens geen geld meer gestort ! Dus inderdaad, ik heb toen gezegd dat hij ook geen sociaal geld meer zou krijgen. Dat zou nogal makkelijk zijn. Wij zijn schulden betalen, hij zich dan onvermogen laten verklaren, en wij dan nog eens sociale steun gaan voorzien. Enfin, de boodschap was zelfs na dit alles niet goed aangekomen want hij heeft daarna bij nummer 4 hetzelfde verhaal over zijn zieke moeder opgehangen, waarna die mens zijn code geeft (inderdaad met toestemming), maar in plaats van eens even te bellen : weer voor 15 euro ! En toen heb ik hem op cel 304 gezet. Om hem alleen te zetten en ervoor te zorgen dat hij geen celgenoten meer zou oplichten, en heb ik hem opnieuw gesanctioneerd, deze keer met 30 dagen omdat alle andere sancties niets opbrachten. Toen hij bij mij was voor de TP is hij woedend buiten gestapt en heeft hij ermee gedreigd “een oorlog te beginnen”. Ik heb hem toen preventief in de naakte cel geplaatst. Toen ik hem de dag nadien zag, was hij aan het wenen. Ik heb hem er dan uitgelaten en hij mocht terug verhuizen van 304. Ik heb ook gezegd dat ik zijn sanctie zou halveren (naar 14 dagen) als ik de komende 14 dagen niets meer van klachten over hem zou horen. En inderdaad, er zijn geen klachten meer gekomen, waarna ik dan ook de laatste 14 dagen van de sanctie heb laten vallen.”

Enkele klachten betroffen de lange wachttijd om te kunnen bellen en die inderdaad al eens kan oplopen na bv. een incident op de sectie of wanneer het zeer druk is met personeelstekort; enkele klachten hadden betrekking op pestgedrag van een PBA, te weten het met opzet lang laten wachten na een vraag om te bellen, terwijl een andere

gedetineerde, die op een later moment had gevraagd om te bellen, dit reeds had mogen gaan doen.

De telefoonkosten lopen voor de meeste, en zeker voor buitenlandse gedetineerden de spuigaten uit (naar Nederland bellen aan € 0,80 per eenheid); er had in 2017 een andere telefoonoperator moeten komen, maar tot op heden is dit blijkbaar nog niet gebeurd. Mocht dit alsnog gebeuren dan zullen er hopelijk werken dienen uitgevoerd voor nieuwe bekabeling en telefoon op cel, maar dat dit de prijzen zal doen dalen, is ten eerste de vraag; het voordeel zal zijn dat er minder bewegingen dienen uitgevoerd en dat men op eender welk moment op cel zal kunnen bellen indien men voldoende belkrediet heeft; anderzijds is er geen privacy wat het bellen betreft in een overbevolkte cel; of men moet zijn wandeling opgeven, om in alle rust te kunnen bellen.

In maart 2017 beklagde een gedetineerde zich over de dure telefoontarieven en vroeg naar de mogelijkheid, die in andere instellingen ook voorhanden zouden zijn, om te skype met het thuisfront. De directie liet weten dat skype getest was in twee open inrichtingen, maar dat er door het hoofdbestuur beslist was om dit niet uit te breiden naar andere inrichtingen. In de gevangenis Antwerpen is Skype alleszins niet mogelijk.

2.5.3 Vorming en opleiding

- **De hulp- en dienstverlening in het Arresthuis van Antwerpen**

De hulp- en dienstverlening aan gedetineerden in de Antwerpse gevangenis, een Vlaamse bevoegdheid, wordt gecoördineerd in een **beleidsteam**, dat overlegt met de directie van de gevangenis en werkgroepen in de steigers zet om activiteiten te ontplooiën op het vlak van cultuur, sport, onderwijs, welzijn, gezondheid en werkgelegenheid.

Oplijsting van de activiteiten van hulp- en dienstverlening

Om deze activiteiten te realiseren wordt samengewerkt met een veelheid aan **partners**. Deze worden hieronder genoemd, met vermelding van hun aanbod.

Deze informatie is gebaseerd op het jaarverslag 2017 van de ‘Hulp – en Dienstverlening aan gedetineerden’ georganiseerd door de ‘Vlaamse equipe’ in de Antwerpse gevangenis. De genoemde cijfers slaan op het jaar 2017. Maar dezelfde partners boden een gelijkaardig aanbod aan in 2018. (Het jaarverslag 2018 is echter nog niet ter beschikking.)

- Het Centrum Algemeen Welzijnswerk (CAW): TOP-coaches, Brug Binnen Buiten;
 - Proactief onthaal en trajectbegeleiding van alle beklaagden: 1.718 onthaalgesprekken; 4.737 opvolgesprekken;
 - Begeleiding veroordeelden op vraag & doorverwijzing: 260 begeleidingen op vraag;
 - Contacten met familie.

- CGG VAGGA: individuele begeleiding, groepsbegeleiding verslaving én agressie;
 - Behandeling van gedetineerden met ernstige psychische klachten;
- VDAB: basisdienstverlening, cursus solliciteren;
 - Administratieve hulp m.b.t. VDAB-dossier + info en advies over beroepsopleiding na detentie, werkloosheidsuitkering;
- De Rode Antraciet vzw.: cultuurfunctionaris, sportfunctionaris, vrijwilligers;
 - Sportfunctionaris zorgt voor wekelijks fitnessmoment; er zijn aparte momenten voor: mannen / vrouwen / geïnterneerden / geïnterneerden met depressieve en/of suïcidale gedachten;
 - Daarnaast zijn er ook momenten van groepssport: voetbal, conditietraining, omnisport.
 - Cultuurfunctionaris organiseert samen met Vormingplus (graphic novel) en KMSKA ('Mijn verhaal') culturele activiteiten;
- De bibliotheek van Antwerpen: ondersteuning uitbouw gevangenisbibliotheek;
 - Wekelijks bibliotheekbezoek waarbij gedetineerden boeken, cd's en dvd's kunnen ontlenuen: 12.080 bezoeken;
- OCMW Antwerpen: back office;
 - Vragen gerelateerd aan loketwerking districten (adres, identiteitskaart, burgerlijke stand,...) worden in dit kader opgenomen;
- VOCVO: dienst onderwijs;
 - Voortzetting onderbroken trajecten;
 - Opzetten nieuwe trajecten;
 - Lessen Nederlands 2de taal;
 - Info & advies m.b.t. onderwijs tijdens of na detentie;
 - Begeleiding naar de examencommissie;
- Moderator: slachtoffer-dader bemiddeling;
 - Op vraag van dader of slachtoffer;
 - Een bemiddelaar begeleidt gesprekken over 'de feiten', 'de gevolgen', 'de achtergronden' en de 'betekenis' van een misdrijf; alsook over de mogelijkheden van herstel.
- Centrum Kind & Gezin:
 - Opvoedingsondersteuning van kinderen tussen 0 en 12 jaar (max. lagere school); voor moeders en/of vaders in detentie én de achterblijvende ouder;
- Tandem: toeleiding naar psychologische hulp na detentie;
 - Ondersteuning aan gedetineerden met een psychische problematiek (vb.: verslavingsproblematiek) in hun zoektocht naar hulpverlening na detentie; info over hulpverlening na detentie: motiveren + doorverwijzen;
- Openluchtopvoeding:
 - begeleiding van gedetineerden met een beperking;
- Justitie: sportmonitoren en penitentiaire beambten die de bibliotheek bemannen;
 - Fitness-activiteiten en bibliotheekbezoek worden mee begeleid door pba's;

- CVO en CBE Antwerpen:
 - Nederlandse les, Open leercentrum: Frans, Engels, ICT;
- Huis van het Nederlands:
 - screening kennis van het Nederlands;
- Buurtsport (stad Antwerpen):
 - yoga, tai chi, zumba;
- De Tuimel, Jonge Helden, De Speelvijver:
 - kinderbezoek.

Jobshadowing ‘bewakend personeel’ en ‘hulp- en dienstverleners’

Deze hierboven opgesomde activiteiten worden geïnitieerd vanuit de ‘Vlaamse equipe’ in de gevangenis. Samenwerking met het bewakend justitiepersoneel is echter cruciaal om alles vlot te laten verlopen.

In 2017 probeerde de Vlaams equipe de samenwerking nog optimaler te laten lopen door een systeem van ‘jobshadowing’ te starten: eenendertig medewerkers van de hulp- en dienstverlening draaiden een dag mee met het bewakend personeel. Samen met de ochtendploeg van het bewakend personeel konden de deelnemers, via een doorschuifstelsel, telkens één uur meedraaien in één van de zes deelwerkingen: mannenafdeling, vrouwenafdeling, Vleugel F, de portier, het centrum, bezoek.

Het initiatief werd door beide partijen enthousiast onthaald. In het najaar gebeurde de omgekeerde beweging. Het bewakend personeel kon een individueel gesprek aanvragen met een deel van de diensten van de Vlaamse Gemeenschap. Een 20-tal personeelsleden ging op dit aanbod in. Ook in 2018 lopen de gesprekken verder.

Foriner

Tussen januari 2016 en december 2017 was VOCVO, de dienst verantwoordelijk voor onderwijs in gevangnissen, de trekkende organisatie van het door ERASMUS+ gesubsidieerde project FORINER. Dit project onderzocht hoe buitenlandse gedetineerden toegang konden krijgen tot onderwijs in hun thuisland. In de gevangenis van Antwerpen werd één pilootproject opgestart tussen december 2016 en mei 2017.

Elf Litouwse gedetineerden ontvingen cursusmateriaal van een Litouwse school voor volwassenenonderwijs. De gedetineerden kregen cursussen geschiedenis, wiskunde, fysica en Engels. Meer info op: www.FORINER.com.

Digitale examens van de examencommissie

Op 21 februari 2017 werd voor de eerste keer in Antwerpen een digitaal examen afgenomen. Gedetineerden kunnen al sinds lang het diploma secundair onderwijs behalen via de examencommissie.

Voorheen was dit steeds op papier. Tegenwoordig is het examen op digitaal formaat. Via de verbinding in het leslokaal van de tiende sectie werd de website voor de examens opgesteld. Sinds februari konden al 6 examens via de computer afgenomen worden.

Gemengd onderwijs

Sinds september 2017 kunnen vrouwen ook genieten van het groepsaanbod binnen onderwijs. Onmiddellijk was een groot aantal dames geïnteresseerd. De aanwezigheid van vrouwen zorgt voor een andere dynamiek in de klas. De groepen zijn rustiger en de leerkrachten ervaren de vrouwelijke cursisten als zeer gemotiveerd.

Eén van de vijf cursisten is vrouw. Dit is een hoger percentage dan de verhouding binnen de gevangenis, waar slechts één op de tien gedetineerden vrouw is.

Brug Binnen Buiten

Een groep vrijwilligers is in 2016 en 2017 aan de slag gegaan met het ondersteunen van ex-gedetineerden. Ex-gedetineerden hebben op korte termijn ondersteuning nodig bij het in orde brengen van allerhande administratieve en praktische zaken en bij het aanhaken bij de hulp- en dienstverlening 'buiten': OCMW, CAW...

De vrijwilligers van Brug Binnen Buiten geven de nodige ondersteuning en zorgen ervoor dat de ex-gedetineerde er niet alleen voor staat. Op 18 mei 2017 werden de resultaten van het project Brug Binnen Buiten gepresenteerd op een studiedag, waarop ook Minister Vandeurzen aanwezig was. Hij verwees later in zijn beleidsbrief naar dit project als 'een goede praktijk', met een oproep aan andere CAW's om deze methodiek ook elders uit te rollen.

Na evaluatie van het aanbod in 2017 werd er beslist om in 2018 nieuwe accenten te leggen.

- een betere bekendmaking van het aanbod;
- ook gedetineerden in 'I.B.V.R.' (Individueel Bijzonder Veiligheidsregime) krijgen een aanbod: Proactief onthaal door trajectbegeleiders van justitieel Welzijnswerk Antwerpen; Proactief aanbod door CGG VAGGA; individueel sporten, fitnessen; individueel bibliotheekbezoek; individueel leren: leerstof wordt op cel gebracht.
- Cultuursensitief werken: hoe zit het met ons taalbeleid: werken met vertalingen, pictogrammen? Cultuursensitieve aanpak binnen de hulpverleningsgesprekken? Toegankelijkheid van de info over hulp- en dienstverlening voor anderstaligen?

- ***Zijn de gebruikte ruimten aangepast?***

Er zijn in de gevangenis van Antwerpen verschillende leslokalen die thans gebruikt worden voor dat doel.

- ***Motivatie van de gedetineerden***

Een gevangenis heeft twee functies: gedetineerden worden opgesloten als 'straf' en om te voorkomen dat daders hervallen en weer nieuwe slachtoffers maken. Maar evenzeer wil de gevangenis gedetineerden voorbereiden op een nieuwe start in de samenleving. Daartoe is het Vlaams decreet geschreven, waarin gestipuleerd wordt welk aanbod aan onderwijs, werkvoorziening, cultuur, sport, welzijn en gezondheid aangeboden moet worden aan de gedetineerden.

In verschillende gevangenissen worden activiteiten van hulp- en dienstverlening wel stilgelegd wanneer 1, 2 of 3 personeelsleden uit het penitentiair kader wegvallen! Zo wordt het aspect 'mensen voorbereiden op een geslaagde terugkeer in de samenleving' uitgehouden. Dit wordt hopelijk wel voldoende onder de aandacht van de Minister van Justitie gebracht.

2.5.4 Werk

- ***Mogelijkheden om te werken?***

Gedetineerden in de gevangenis van Antwerpen kunnen tewerkgesteld worden binnen de huishoudelijke diensten of in het werkhuis. Binnen de huishoudelijke diensten kunnen zij werken in de keuken, de kleedkamer en wasserij, de bibliotheek en de kantine.

Werk in de huishoudelijke sfeer / de logistiek:

- Poetsen
- Keuken
- Wasserij
- Bibliotheek
- Afvalbeheer
- Magazijnen
- Kantine

Hier kunnen maximaal 120 gedetineerden (100 mannen en 20 vrouwen) tewerkgesteld worden.

Werk georganiseerd door de regie: In een werkhuis van de Centrale Dienst van de Regie voor gevangenisarbeid voeren zij kleine eenvoudige werken uit voor externe aannemers. Zij kunnen etiketten kleven, brieven in enveloppen steken, reclame plooiën, enz.

Er zijn twee ateliers, waar 40 gedetineerden opdrachten uitvoeren in opdracht van firma's in de buitenwereld. Zij worden betaald per afgewerkt stuk.

Er is een lijst "first in, first work" die in principe gerespecteerd wordt. Wie zich als eerste opgeeft, komt het eerst aan de beurt. (Men moet willekeur of vriendjespolitiek vermijden.)

De tijdsvoorwaarden zijn niet strikt. Bij bepaalde jobs in de gevangenis wordt er ook naar het dossier en de persoonlijkheid van de gedetineerde gekeken. Bovendien kan de wachtlijst soms snel en soms traag opschuiven. Uitzonderingen zijn zeldzaam en worden overgelaten aan de appreciatie van de regimedirecteurs.

- Een gedetineerde die op de regie werkte, bekloeg zich in mei 2017 wel over het feit dat er vaak geen werk is, maar dat ze daarvan niet op voorhand worden verwittigd; dit betekent dat hij wel uit eigen beweging om 6:30 uur opstaat om zich te wassen, iets te drinken en een sigaretje te roken, om dan om 7:30 uur (uur dat hij wordt opgehaald) te vernemen dat er geen werk is op de regie; hij vroeg zich af of men dat niet de avond ervoor kon plannen en verwittigen; soms gebeurde het dat de gedetineerden merken dat er de volgende dag in feite geen werk zal zijn en dat ze dan om 7:30 uur toch nog uit hun bed worden getrommeld om onmiddellijk mee te gaan naar de regie om te werken; ook hier vraagt hij zich af waarom dit de avond voordien niet kon gepland en aangekondigd worden.

Er werd geantwoord dat de regiewerkplaats afhankelijk is van de bedrijven die werk komen leveren. In sommige gevallen geven de bedrijven niet door op welke dag of om hoe laat ze werk zullen leveren. Dit is ook de reden dat de diensten van de regie niet altijd op voorhand kan plannen hoeveel werkers ze per dag nodig zullen hebben.

Wanneer er weinig werk is, kan de regie niet alle gedetineerden op de regiewerkplaats laten werken. Op die dagen moet de regie keuzes maken welke gedetineerden er opgeroepen zullen worden. De betrokken gedetineerde had inderdaad drie dagen niet kunnen werken. De oorzaak hiervan was dat er weinig werk was om te doen. Het probleem bleek ook te zijn dat de betrokken gedetineerde niet alle werk kon doen (enkel het vullen van de buisjes van Papermints). Als er geen muntjes zijn om te vullen, kon hij niet werken. In een bepaalde week waren er geen muntjes en wist men ook niet wanneer deze zouden binnenkomen; de regie was dan ook niet in de mogelijkheid om te zeggen wanneer hij precies terug kon komen werken.

- ***Gunningsprocedure?***

De gedetineerde vraagt werk aan via een rapportbriefje aan de directeur.

Het aanbod is (zeer) beperkt

- een gedetineerde kan worden tewerkgesteld in de regie of in de huishoudelijke arbeid
- er moet een werkvoorstel opgemaakt worden
- er moet een positief advies van de dokter zijn
- er moet een akkoord van de directie zijn

Als iemand die werkt een cursus wil volgen (vb.: Slachtoffer in beeld), wordt iemand van de reservelijst gehaald om de persoon te vervangen. Na de cursus kan deze persoon het werk hervatten.

- ***Veiligheid van de werkplaatsen?***

De ateliers zijn enkele jaren geleden opgefrist. Het gaat om propere ateliers en lange werktafels.

- ***Verloning?***

Het loon van de werkers in de huishoudelijke diensten is 0,90 euro per uur. Op de regiewerkplaats wordt het loon berekend door Cellmade op basis van de overeenkomst met de aannemer die het werk in de gevangenis laat uitvoeren.

Afhankelijk van het werk en de aannemer kan het loon berekend worden per uur of per stuk. Het gemiddelde loon op de regiewerkplaats kan tussen 1,8 euro en 2,5 euro per uur liggen.

Er waren in 2018 wel enige klachten in verband met tekort aan verloning ingevolge beweerdelijk niet genoteerde productiequota, maar deze klachten waren blijkbaar ongegrond omdat de klager bijvoorbeeld slechts 60 doosjes had afgewerkt in plaats van 80, niet alle dagen kwam werken en blijkbaar ook geen rekening had gehouden met de stakingsdagen waarbij er niet gewerkt werd in de werkplaats; er bleken evenwel volgens de directie geen onregelmatigheden te zijn gebeurd.

2.5.5 Lichaamsbeweging, vrije tijd en culturele activiteiten

- ***Mogelijkheden om te bewegen of te wandelen in de buitenlucht voor de gedetineerden?***

De gedetineerde heeft het recht op één dagelijkse wandeling of een andere recreatieve activiteit van minstens één uur in de buitenlucht. De wandeling is gemeenschappelijk, behoudens de door de wet bepaalde uitzonderingen. Iedereen mag wandelen tenzij anders gesteld door de dokter of directie.

Iedereen kan dus 1 keer per dag 1,5 uur wandelen. De ene dag is dat in de namiddag, de andere dag is dat 's avonds – afwisselend.

- Regeling voor de mannenafdeling: De uren van de wandeling wisselen om de andere dag. Er zijn 3 wandelmomenten : van 08.30u tot 10.00u - van 14.30u tot 16.30 en van 18.30u tot 20.00u.

Per kant van een sectie (links of rechts) wandelt men de ene dag 's morgens en 's avonds, en de andere dag in de namiddag, de dag nadien wisselt dit om.

- Regeling voor de vrouwenafdeling: Er zijn 3 wandelmomenten per dag : van 08.30u tot 10.00u - van 14.30u tot 16.00u en van 18.30u tot 20.00u. De vrouwen kunnen elke dag aan alle wandelingen deelnemen.

Wat betreft de A-vleugel: Omdat hier vooral werkers verblijven, zijn zij meestal niet aanwezig in de namiddag om te gaan wandelen. Op vraag van de gedetineerden werd dit dan ook aangepast en wandelt men tijdens de week daar allemaal samen, enkel 's avonds (van 18u – 19.30u). Tijdens het weekend kunnen zij dan beide dagen in de namiddag wandelen (van 13u – 14.30u), omdat het vooral in de zomer dan aangenaam is van temperatuur.

Niettegenstaande de (over)bevolking in 2017 en in 2018 inderdaad gestaag daalde, is er steeds nog een vorm van overbevolking en werden er toch de gevolgen gevoeld van de van bovenuit doorgevoerde zware personeelsbesparingen. Voor een uitbreiding van de wandelmomenten was er naar het gevoelen van de commissie geen tot weinig ruimte.

- Een terugkomende klacht betreft het feit dat wanneer een gedetineerde bv. op doktersbezoek moet en op dat ogenblik zijn sectie op wandeling vertrekt, deze gedetineerde geen recht meer op de dagelijkse wandeling op een ander moment.

Het antwoord van de directie dat we vroeger op een dergelijke klacht kregen is blijkbaar nog steeds van kracht zelfs nadat de overbevolking enigszins gedaald is en luidde als volgt: “zoals u weet is het hier een hele dag een komen en gaan van alles en iedereen (dokter, bezoek, paleis, advocaat, directierapport, Vlaamse Gemeenschap, werkhuizen, gesprekken PSD, gesprekken JWA..). Niettegenstaande de gedetineerde een punt heeft en wij het ook liever anders zouden zien, is het momenteel (nog) niet mogelijk iedereen die zich tijdens de wandeling elders bevond alsnog te laten deelnemen aan een andere wandeling. Dit zou voor een grote chaos zorgen op de secties en dat is toch ook iets wat we moeten vermijden. Nu onze bevolking gedaald is en dit hopelijk blijft doen, zullen we in de nabije toekomst bekijken om de vleugels terug samen te laten wandelen (en dus niet op te splitsen in links en rechts). Wanneer we dat terug kunnen invoeren op een veilige manier (en dus met minder gedetineerden dan nu nog het geval is) zal iedereen 2 keer per dag toegang hebben tot een

wandeling. In dat geval zou men alsnog aan de 2de wandeling kunnen deelnemen wanneer men zich tijdens de 1ste elders dan op cel bevond.”.

- Er waren ook enkele klachten van gedetineerden die meegaven dat, als de wandelingen wat verschuiven, het voorkomt dat ze 27 tot soms 32 uur (alleszins langer dan 24 uur) op cel zitten, met drugverslaafden en mensen die roken. De directie diende te bevestigen dat er inderdaad afwisselend in de namiddag en de avond wordt gewandeld, de ene dag in de namiddag (van 13 tot 14.30 uur), de andere dag in de avond (van 18 tot 19.30 uur) en dat dat maakt dat er soms meer dan 24 uur tussen zit; de organisatie laat geen andere mogelijkheid toe, maar dat de basiswet wel (maar) 1 uur voorschrijft.

- Een persoon in Beperkte Detentie (BD) of Halve Vrijheid (HV) die geen monocel kon krijgen op de afdeling BD (de 26 monocellen waren ingenomen), werd wel met zijn instemming op monocel geplaatst in het cellulair gedeelte en bekloeg zich over het feit dat hij enkel kon wandelen in de “leeuwenkooi” (kleine omheinde individuele wandelruimte); bleek dat deze monocel op cellulair hem was aangeboden met vermelding dat hij dan niet mee mocht gaan wandelen met de rest van de populatie omwille van het veiligheidsrisico (hij verlaat namelijk regelmatig de gevangenis en de vorige maatregel BD was mislukt omdat hij drugs mee binnen bracht).

- ***Sportieve activiteiten ter beschikking van de gedetineerden? Andere activiteiten ? Frequentie? Infrastructuur?***

De gedetineerde heeft recht op lichamelijke oefeningen en sport gedurende ten minste twee uren in de week.

Tijdens de uren van de wandeling zijn op de wandelingen sportfaciliteiten voorzien; zo zijn er op wandeling A, B, C en D fitnessstoestellen.

Er worden wekelijks sportactiviteiten georganiseerd. Plaats, tijd en soort activiteit verschillen echter vaak, dus het is belangrijk dat men de affiches die op de secties uithangen in de gaten houdt voor de aankondiging van de activiteiten. Er staat ook steeds bij vermeld hoe en ten laatste wanneer men zich kan inschrijven.

Voor de sportactiviteit worden de deelnemers in bezit gesteld van sportkledij, door de gevangenis voorzien. Na de activiteit wordt deze kledij terug afgehaald en gewassen door de kleedkamer.

De gevangenis beschikt tevens over een fitnessruimte op de mannenafdeling. Elke gedetineerde mag onmiddellijk deelnemen aan de fitness.

De inschrijvingsprocedure fitness-sport.

De gedetineerde moet zich inschrijven per 'rapportbriefje sport'.

De rapportbriefjes worden verzameld via de bibliotheek. De sportfunctionaris registreert de rapportbriefjes op een wachtlijst. De sportfunctionaris koppelt een datum van opsluiting aan de gedetineerde. Want wie het langst zit, mag het eerst gaan sporten.

De kandidaten worden op de 'effectieve lijst' gezet vanaf dat er een plaats vrij komt. De volgorde van datum van opsluiting wordt hierbij gerespecteerd.

Ook hier zijn de tijdsvoorwaarden niet strikt. Bijkomend zou er een akkoord met het personeel zijn dat bij personeelstekorten, de sport wordt geannuleerd. Spijtig genoeg valt dit al te vaak voor; uitzonderingen blijken zeldzaam te zijn en worden overgelaten aan de appreciatie van de regimedirecteurs.

Kandidaten, die voor één of andere reden in een andere gevangenis zijn geweest en terugkomen moeten zich terug inschrijven en komen terug op de wachtlijst. Omwille van de beperkte plaatsen, kunnen deze plaatsen onmogelijk vrijgehouden worden, ook omdat er niet geweten is wanneer en of de gedetineerde zal terugkeren.

Door de daling van het bevolkingscijfer is de wachttijd voor de fitness maximaal nog maar 1 maand. Het aantal toegelaten gedetineerden in de fitnesszaal werd opgetrokken waardoor we ook minder deelnemers op de wachtlijst hebben.

Van structureel voortrekken van bepaalde personen zou ook geen sprake zijn; de lijsten worden tevens op regelmatige basis gecontroleerd door de sportfunctionarissen van De Rode Antraciet. Als er onregelmatigheden worden vastgesteld dan worden de betrokken personen aangesproken.

Wat eventueel voor misverstanden bij gedetineerden zou kunnen leiden (dat sommige gedetineerden vlugger tot sport/fitness worden toegelaten) is het feit dat er een aantal doelgroepen zijn die meer fitness of anders georganiseerde fitness aangeboden krijgen. Deze zijn:

- o Het Suïcideproject. deze mensen krijgen in een apart georganiseerd aanbod, in samenwerking met Vagga/PSD en de zorgequipe, 2 maal fitness per week. Dit staat totaal los van het gewone fitnessaanbod. Zij hebben wel een extra uur fitness in vergelijking met andere gedetineerden. De kandidaten worden geselecteerd door Vagga, Psd, directie, trajectbegeleiders of de zorgequipe. Deze kandidaten worden aangemeld via de sportfunctionaris die hen na een gesprek op de deelnamelijst plaatst. Dit zijn kandidaten met een uitgesproken verhoogde kans op suïcide of depressie.
- o Fitness voor de bewoners van vleugel F. De kandidaten kunnen zich aanmelden bij het zorgteam of een 'rapportbriefje sport' schrijven. Dit heeft ook te maken met het feit dat deze mensen moeilijker terecht kunnen bij het buitensportmoment. Het gaat hier vooral over zogenaamd 'zwakke' kandidaten of gedetineerden met een psychische achtergrond.
- o Kandidaten die vanwege medische reden meer moeten sporten. Dit gebeurt zelden en gaat nooit over meer dan twee of drie kandidaten. Zij moeten ook steeds een doktersbewijs kunnen voorleggen.

Zoals in een antwoord door de directie geformuleerd blijkt sporten/fitness inderdaad een zeer duurzaam goed te zijn in de gevangenis; iedere gedetineerde heeft dagelijks 1,5uur wandeling en op iedere wandeling staan outdoor fitnessstoestellen; iedere gedetineerde kan dus ook een deel van zijn wandeling gebruiken om te fitnessen.

Het medisch team liet weten dat gedetineerden steeds wel gewezen worden op de noodzaak aan beweging, o.a. voor obesitas- en diabetespatiënten, die aangeraden worden zoveel mogelijk gebruik te maken van de wandeling; in uitzonderlijke omstandigheden, bv. revalidatie na ingreep, wordt soms geprobeerd patiënten wel sneller op de fitness-lijst te krijgen; het aantal plaatsen is echter beperkt en er wordt dan wel beroep gedaan op de kinesist voor mobilisatie en oefentherapie.

2.6 Regime en discipline

De gevangenis van Antwerpen kent een gesloten regime en is dus een instelling met cellen waarop de gedetineerden het grootste gedeelte van de dag verblijven. Zo hebben ze wel dagelijks de mogelijkheid om te wandelen, te werken of om deel te nemen aan het hulp- en dienstverleningsaanbod. Het blijft wel hoofdzakelijk een arresthuis voor mannelijke gedetineerden en in beperktere mate ook voor vrouwelijke gedetineerden waarbij strikter en strenger wordt opgetreden dan in een gevangenis voor definitief veroordeelden.

2.6.1 Algemeen

- **Welke daden en welk gedrag worden het vaakst bestraft?**

Hierover worden geen statistieken bijgehouden, maar de meeste sancties worden uitgesproken voor overtredingen van categorie 2 (1351 tov 470 voor overtredingen van 1ste categorie).

Zie ook in bijlage “tabel totaal tucht 2018” die de commissie opstelde op basis van de cijfers medegedeeld aan het BOC (Basis OverlegComité).

- **Wat is de gemiddelde aard en duur van de opgelegde straffen?**

De regulering terzake:

Strafcel: ingevolge tuchtsanctie inbreuk 1ste categorie voor max. 9 dagen en voor inbreuk 2de categorie voor max. 3 dagen; maximaal in totaal 14 dagen indien zware aanslag op fysieke integriteit van een persoon/gijzelneming (art.132 en 139 Basiswet)

In 2018 waren er 323 TuchtProcedures (TP) voor 1ste categorie en 406 TP voor 2de categorie; voor de rest heeft de CvT geen weet dat er hierover statistieken bijgehouden worden.

Veiligheidscel = beveiligde cel ingevolge Bijzondere VeiligheidsMaatregel (BVM) max. 7 dagen; kan max. driemaal verlengd worden = 28 dagen (art.112 § 1.5° en §2 Basiswet) of ingevolge Individueel Bijzondere VeiligheidsRegime (IBVR) maximaal 2 maanden, eventueel hernieuwbaar (art. 117, 6°, art.118 §7 en art.112 § 1.5° en §2 Basiswet); op eigen verzoek: enkele dagen.

Voor 2018 betekende dit voor Antwerpen: 87 gedetineerden met 7 dagen BVM; 26 met 14 dagen BVM; 18 met 21 dagen BVM en 33 met 28 dagen BVM; van deze laatsten zijn er 19 doorgaan in IBVR.

Voor de rest heeft de CvT geen weet dat er hierover statistieken bijgehouden worden.

- **Hoeveel personen zijn er gedurende een bepaalde periode gestraft in verhouding tot het totale aantal personen die van hun vrijheid zijn beroofd?**

Hierover worden geen statistieken bijgehouden.

2.6.2 Disciplinaire afzondering

- ***Wat zijn binnen de inrichting de motieven die leiden tot het plaatsen in een strafcel?***

De meest voorkomende redenen waarom iemand in de isolatiecel (naakte cel) verblijft in Antwerpen, zijn veiligheidsredenen: er is een acuut probleem dat de fysieke integriteit van derden of zichzelf kan bedreigen of reeds aangetast heeft, en dus wordt er ingegrepen. De isolatiecel wordt gebruikt als strafcel indien er sprake is van ernstige fysieke agressie ten aanzien van personeelsleden of medegedetineerden; de CvT Antwerpen heeft de indruk dat daarbij wel enige proportionaliteit in acht wordt genomen.

Naast het karakter van strafcel, wordt deze isolatiecel ook vaak om medische redenen gebruikt: afzondering ingevolge suïcidaal gedrag (intentie daartoe kenbaar gemaakt of na mislukte poging), bij zelfverminking, op eigen verzoek wegens psychotisch gedrag, op eigen verzoek om eens tot rust te komen waarbij de afzondering (privacy) en het eens goed kunnen doorslapen zeer belangrijke factoren zijn, zeker in een gevangenis waar steeds enige overbevolking aanwezig is.

De afzondering van een gedetineerde in de strafcel, maakt vaak ook dat de spanning die zijn aanwezigheid soms veroorzaakte op bv. een overbevolkte cel of sectie, vermindert.

- ***Hoeveel straffcellen/veiligheidscellen en toestand?***

Voor een uitgebreide info hierover wordt verwezen naar de bijlage ivm het Straffcellenonderzoek in de Gevangenis te Antwerpen 2018.

Er zijn 10 straffcellen: 8 voor mannen, 2 voor vrouwen. Deze cellen worden soms voor meerdere doeleinden gebruik en 1 strafcel is buiten gebruik gesteld (zie verder).

In de gevangenis te Antwerpen zijn er zowel op de vrouwenafdeling (cellen 1 en 9) als op vleugel F waar de geïnterneerden in principe verblijven (mono-cellen 27 tot 31) veiligheidscellen (prikkelvrije of prikkelarme time-out cellen); op de reguliere mannenafdelingen is er slechts één veiligheidscel (afdeling vier), zodat, bv. in geval van suïcidegevaar of poging tot zelfdoding, een beveiligingsmaatregel wordt ondergaan in een strafcel of naakte cel die dan dienst doet als prikkelvrije of prikkelarme time-out cel, maar met minder faciliteiten als een veiligheidscel.

Op klacht van enkele gedetineerde in verband met het gebrek aan verwarming in een bepaalde strafcel/veiligheidscel en het laten branden gedurende 24 uur van het licht in de strafcel/veiligheidscel, wees de CvT er de directie op dat een strafcel moet voldoen aan de vereiste van artikel 134, §2 van de basiswet, en dient met andere woorden te voldoen aan de eisen inzake veiligheid, gezondheid en hygiëne en dient in ieder geval voorzien te zijn van een oproepsysteem; hoewel het probleem natuurlijk snel opgelost zou zijn door verwijzing naar het feit dat dit artikel nog altijd niet in werking is, werd het wel hernomen in de collectieve brief nummer 124 van 6 september 2013 die het tuchtregime van gedetineerden regelt.

En verder: “Het Europees Comité voor de preventie van foltering en onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing heeft er België nog op gewezen dat de ventilatie, netheid en onderhoud van Belgische strafcellen ontoereikend zijn; opsluiting in een donkere cel (zonder licht of frisse lucht en geluid dicht) moet formeel verboden worden, er dient een minimum grootte van 6 m² te zijn, er moet voldoende natuurlijk en artificieel licht zijn om te kunnen lezen, de temperaturen moeten draaglijk zijn en er zou een minimale uitrusting moeten voorzien zijn zoals bed, matras, tafel, zitoppervlak. In 2011 werd Frankrijk ook nog veroordeeld omdat een gedetineerde 23 uren per dag werd opgesloten in een strafcel van 4,5 vierkante meter met een raam dat bestond uit ondoorzichtig glas dat niet geopend kon worden en er onvoldoende kunstlicht aanwezig was om het gebrek aan natuurlijk licht te compenseren”;

Wat het probleem temperatuur betrof werd door het inrichtingshoofd geantwoord dat de p.a.’s en de directie er zouden op gewezen worden dat ze alert moeten zijn voor de temperatuur in de veiligheidscellen en dat er bovendien bekeken zou worden wat technisch mogelijk was om dit probleem te verhelpen; de betreffende naakte cel werd even later buiten gebruik gesteld.

Voor wat de verlichting in de veiligheidscellen/naakte cellen betrof werd volgende dienstnota verspreid:

“Dienstnota nr. 26/2018 Antwerpen, 3 mei 2018

ONDERWERP: Doven grote lichten tijdens de nacht in de veiligheidscellen

VERSPREIDING: Directie & bewaking

VOOR MEER INFO: Directie

Beste medewerkers,

Tenzij anders bepaald door de directie of PA’s, zullen vanaf heden de grote lichten in de veiligheidscellen gedoofd worden bij aanvang van de nachtschift omstreeks 22u.

Er werden 4 zaklampen voorzien, die zullen samen met de nachtsleutels bij het begin van de nachtschift overhandigd worden aan de postoverste.

Deze zaklampen zijn gekenmerkt :

Niv. 0

Niv. 1 + F

Niv. 2

VR

De zaklampen kunnen mee op ronde genomen worden, in geval de visuele controle niet mogelijk is door de lichtinval van de buitenlichten of de lichten in de ruimte aan de veiligheidscel.

De postoverste controleert aan het einde van de shift of alle zaklampen terug werden ingeleverd. Indien er een zaklamp niet meer zou functioneren, gelieve dit dan te melden aan de PA’s.”.

- **Beschikt een persoon in afzondering steeds over minimaal één uur beweging per dag in de buitenlucht?**

Ja, tenzij hij hier geen gebruik van wil maken.

- **Wordt er vóór de afzondering een controle door een arts uitgevoerd en ligt de nadruk bij het onderzoek op de gezondheidstoestand van de gedetineerde?**

De controle door de arts wordt zo snel als mogelijk uitgevoerd. Er is niet elk moment van de dag een arts aanwezig in de inrichting, doch de eerstvolgende moment dat de arts zich in de inrichting bevindt, volgend op de plaatsing, wordt een onderzoek uitgevoerd naar de gezondheidstoestand van de gedetineerde.

- **Hoe vaak vindt een dergelijk medisch onderzoek tijdens de afzondering plaats?**

Minstens dagelijks, in geval van een langer verblijf, tenzij de medische toestand om een frequenter onderzoek vraagt.

- **Wie heeft er toegang tot de gedetineerde in afzondering en hoe wordt dit kenbaar gemaakt?**

Dagelijks een arts (bv. ook psychiater) en een directeur; ook de PBA's en eventueel een lid van de commissie van toezicht; desgevallend ook morele consultants.

2.6.3 Gebruik van dwang

- **Organisatie van fouilleringen en naaktfouilleringen? Worden fouilleringen en naaktfouilleringen respectvol en met de nodige tact uitgevoerd?**

Ja, meestal wel, maar de commissie heeft wel verschillende klachten ontvangen van gedetineerden die zich hierover beklagen.

Er waren klachten betreffende een oppervlakkige fouille waarbij de gedetineerden zich beklagen over ongewenste intimiteiten (ongewenste aanrakingen).

Bij de lichaamsfouille betrof het o.a. een klacht over het feit dat er slechts een handdoek werd overhandigd nadat men zich naakt had moeten laten bekijken, zowel vooraan als achteraan.

In november 2018 beklagde een gedetineerde zich over het feit dat hij gedurende een lange periode regelmatig een fouillering aan het lichaam diende te ondergaan; de directie antwoordde hierop dat er inderdaad individuele aanwijzingen waren dat de gedetineerde zich met drugshandel binnen de gevangenis muren zou bezighouden en dat er alsdan aan de beampten van het "bad" en de portiers opdracht was gegeven om bij de betrokken gedetineerde regelmatig een fouillering op het lichaam uit te voeren na bezoek.

Dit was volgens het inrichtingshoofd conform het "fouilleplan", dat door de regionale directie was gevalideerd. Het binnenbrengen van verboden substanties/goederen is voldoende motivatie op zich om gedurende de drie daaropvolgende maanden regelmatig een fouille op het lichaam te bevelen.

Hierover bevestigd, werd dan verwezen naar de ministeriële en collectieve brieven met onder andere verwijzing naar de CB 141 van 30.01.2017 met betrekking tot het onderzoek aan de kledij, de fouillering op het lichaam en het onderzoek van de verblijfsruimte.

Uiteindelijk bleek het “fouilleplan” een schrijven te betreffen van 10.09.2018 uitgaande van het directoraat-generaal EPI waaruit dan lokaal blijkbaar gedistilleerd/geïnterpreteerd werd dat inderdaad een beslissing mocht genomen worden voor een periode van drie maanden in de welke stelselmatig fouilleringen zouden uitgevoerd worden, blijkbaar zonder dat er telkens opnieuw zou nagegaan moeten worden of die individuele aanwijzing nog aanwezig is en dus blijkbaar telkens zonder nieuwe beslissing van de (een) directeur, terwijl iedere fouillering op het lichaam afhankelijk blijft van een voorafgaande - desgevallend mondelinge-beslissing van de gevangenisdirecteur (dit conform de verschillende areesten van de Raad van State, en o.m. het arrest van de RvS van 12 september 2016, nr. 235.721, LADJALI).

- **Worden de incidenten waarbij dwang wordt gebruikt, ingeschreven in een register? Inachtneming van de opgelegde voorwaarden?**

In een “register der dwangmiddelen” wordt alles bijgehouden; in 2017 werden bij 19 incidenten dwangmiddelen gebruikt en in 2018 bij 23 incidenten.

Zij worden toegepast wanneer de fysieke en geestelijke integriteit van zowel de betrokkene als derden in het gedrang gebracht wordt/is; in 2017 gebeurde dit n.a.v. 4 incidenten wegens verbale of fysieke agressie tegen personeel of directie en in 2018 n.a.v. 4 incidenten. In de overige gevallen was agressie naar gedetineerden de oorzaak. Met betrekking tot incidenten tegen de rust en de orde werden in 2017 acht keer dwangmiddelen aangewend en in 2018 vijf keer.

Voor psychische problemen gebeurde dat dan weer zeven keer in 2017 en negen keer in 2018 (waarvan zelfverminking zes keer in 2016 en drie keer in 2018)

De personen tegen wie die middelen gericht waren hebben allen een arts kunnen raadplegen.

De dwangmiddelen worden gehandhaafd zolang als nodig blijkt, maar er blijkt dat er zeker bij het gebruik van 4 punt handboeien (dus handen en voeten) op geregelde tijdstippen een controle is en de handboeien stelselmatig worden afgedaan (bv. een voet en een hand, of de twee voeten, enz.) totdat na een tijd al de handboeien worden afgedaan; er worden in de regel metalen handboeien gebruikt, maar ook medische handboeien (maar soms worden deze doorgebeten).

REGISTER DWANGMIDDELEN (2017)

Oplijsting van de in het register genoteerde motieven om mensen MET DWANGMIDDELEN in de naakte cel op te sluiten.

Agressie:

- Verbale agressie t.a.v. personeel II
- Fysieke agressie t.a.v. personeel I
- Agressie t.a.v. directie I
- Agressie t.a.v. medege-detineerden
- Agressie op cel: weerspanningheid
- Escalerend agressief gedrag
- agressie bij overbrenging

Verstoren orde en rust

- Op de deur/raam bonken IIII
- Op de deur/raam van de naakte cel bonken III
- Barricaderen van cel of controle van N.C. onmogelijk maken
- afbreken meubilair (vandalisme) I
- In opdracht van directie (niet op cel willen)

Psychische problemen:

- Zeer verward gedrag
- In opdracht van gevangenisarts (suïcidaal gedrag) I
- Poging tot verhangning
- Dreiging zichzelf van het leven te beroven
- Zelfmutilatie IIIII

REGISTER DWANGMIDDELEN (2018)

Oplijsting van de in het register genoteerde motieven om mensen MET DWANGMIDDELEN in de naakte cel op te sluiten.

Agressie:

- Verbale agressie t.a.v. personeel III
- Fysieke agressie t.a.v. personeel
- Agressie t.a.v. directie I
- Agressie t.a.v. medege-detineerden
- Agressie op cel: weerspanningheid
- Escalerend agressief gedrag II
- agressie bij overbrenging I

Verstoren orde en rust

- Op de deur/raam bonken I

- Op de deur/raam van de naakte cel bonken I
- Barricaderen van cel of controle van N.C. onmogelijk maken I
- afbreken meubilair (vandalisme) I
- In opdracht van directie (niet op cel willen) I

Psychische problemen:

- Zeer verward gedrag I
- In opdracht van gevangenisarts (suïcidaal gedrag) III
- Poging tot verhangings II
- Zelfmutilatie III

2.7 Overlegorgaan voor de gedetineerden (Basiswet van 12 januari 2005 betreffende het gevangeniswezen en de rechtspositie van de gedetineerden)

- Art. 7. § 1. In elke gevangenis wordt een klimaat van overleg nagestreefd. Daartoe wordt in elke gevangenis een overlegorgaan opgericht teneinde de gedetineerden in de gelegenheid te stellen inspraak te hebben in aangelegenheden van algemeen belang die voor hun medewerking in aanmerking komen.

Bij KB van 22 juni 2018 (BS 04.09.2018) dat in werking trad op 15.09.2018, is de oprichting van een overlegorgaan bedoeld in artikel 7 van de Basiswet verplicht gesteld in alle gevangnissen ten lande; de eerste aanwijzingen zouden in maart 2019 moeten gebeuren.

Het overlegorgaan moet:

- de gedetineerden enerzijds de mogelijkheid geven inspraak te hebben in aangelegenheden van algemeen belang, en dit teneinde het aanbod in de gevangenis en de organisatiestructuur af te stemmen op de behoeften van de gedetineerden. Het algemene aspect verwijst naar het collectieve belang. Het kan dan ook niet om individuele verzoeken gaan. Enkel de verzoeken die de gemeenschap betreffen, ressorteren onder het overlegorgaan. Dat kan betrekking hebben op het aanbod van sportieve of culturele activiteiten, de organisatie van de bezoeken, de artikelen die in de kantine beschikbaar zijn, de telefonie of andere voorbeelden. Het overlegorgaan verleent adviezen, het kan dan ook geen beslissing nemen. Het maakt het voor de gevangenisdirectie evenwel mogelijk over informatie te beschikken om meer adequate beslissingen te nemen;
- anderzijds moet het overlegorgaan een wederzijdse communicatie met betrekking tot de aangelegenheden van algemeen belang ontwikkelen. Het overlegorgaan beoogt de ontwikkeling van een wederzijdse communicatie tussen het gevangenispersoneel en de gedetineerden over aangelegenheden van “algemeen belang”.

De gevangenis te Antwerpen betreft vooral een arresthuis en dus een doorgangsgevangenis met een verloop van gedetineerden; dit maakt het moeilijk om kandidaten te zoeken, verkiezingen te organiseren voor kandidaten, om de overlegorganen te organiseren, enz. Er is op de vrouwenafdeling wel een vorm van overleg georganiseerd en op de psychiatrische afdeling (vleugel F) bestaat reeds een

“bewonersgroep” die eenzelfde overleg- en inspraakmoment inhoudt als beoogd door de wet.

2.8 Uitvoering van het individueel detentieplan (Basiswet van 12 januari 2005 betreffende het gevangeniswezen en de rechtspositie van de gedetineerden)

- *Art. 38. § 1. (...) in overleg en met medewerking van de veroordeelde, een individueel detentieplan uitgewerkt.*

§ 2. Het detentieplan wordt opgesteld in de strafinrichting of de afdeling waar de veroordeelde geplaatst is of waarnaar hij werd overgeplaatst (...).

§ 3. Het individueel detentieplan bevat een schets van het detentietraject en, in voorkomend geval, van de activiteiten die op herstel gericht zijn, met name de schade die de slachtoffers opgelopen hebben. Het detentieplan bevat ook eventuele adviezen over overplaatsingen die voor de veroordeelde redelijkerwijze in het vooruitzicht kunnen worden gesteld, rekening houdend met de duur van de uitgesproken straffen, met de criteria voor de toepassing van bijzondere wijzen van tenuitvoerlegging en van vervroegde invrijheidstelling of met de datum van definitieve invrijheidstelling.

Dit plan bevat bovendien voorstellen van activiteiten waaraan de veroordeelde zal deelnemen, zoals:

1° in het kader van de strafuitvoering beschikbare of beschikbaar te stellen arbeid;

2° onderwijs- of vormingsprogramma's, opleidings- of omscholingsactiviteiten en andere activiteiten die op re-integratie gericht zijn;

3° psychosociale begeleidingsprogramma's of medische of psychologische behandelingsprogramma's.

Het detentieplan wordt opgesteld rekening houdend met de mogelijkheden van de gedetineerde en van de penitentiaire administratie.

§ 4. Het detentieplan wordt opgenomen in een samenwerkingsprotocol dat ondertekend wordt door de veroordeelde en door de directeur.

(...)

Art. 39. Het individueel detentieplan wordt, in samenwerking met de veroordeelde, in de loop van de detentie zoveel als nodig aangevuld, nader geconcretiseerd en bijgestuurd, onder meer in functie van de evolutie van de veroordeelde en van gerechtelijke of administratieve beslissingen die zijn detentietraject beïnvloeden of kunnen beïnvloeden.

Hierover zijn geen gegevens bekend.

3. Behandeling van de aanvragen om een gesprek, ontvangen door de commissie van toezicht

3.1 Procedure voor de indiening van de aanvragen

- **Beschrijving van de procedure: zie punt 1.3**
- **Informereren van de gedetineerden zie punt 1.3**

3.2 Statistieken van de aanvragen

2017: er waren 120 klagers die 1 of meerdere klachtbriefjes posten (202) met 1 of meerdere klachten (in totaal 266 klachten)

	01	02	03	04	05	06	07	08	09	10	11	12	Tot.
1 Plaatsing in de gevangenis en overbrengingen		2	1	1	3	3			1	3	3	1	18
2 Materiële levensomstandigheden in de gevangenis	4	2	3	2	5	3	1	4	4	3	1	1	33
3 Omstandigheden van leven in gemeenschap	1			1		2	1	1				2	8
4 Contact met buitenwereld	3	4	10	4	5	2	1	2	2	1		3	37
5 Godsdienst en levensbeschouwing					3			1					4
6 Vormingsactiviteiten en vrijetijdsbesteding	1	1	1		1	1			1	3			9
7 Werk	1				2	1				2	2		8
8 Gezondheidszorg/gezondheidsbescherming	1	4	4	2	2	5	1	2	3			4	28
9 Psychosociale dienst	1	2			2	1		1				1	8
10 Orde – Veiligheid - Gebruik van dwang	6	7	4	3	3	12	4	4	4	5	5	6	63
11 Tuchtregime			2			5	1	6	12	4	8	10	48
12 Commissies van Toezicht						1	1						2

2018: er waren 139 klagers die 1 of meerdere klachtbriefjes posten (207) met 1 of meerdere klachten (in totaal 255 klachten)

	01	02	03	04	05	06	07	08	09	10	11	12	Tot.
1 Plaatsing in de gevangenis en overbrengingen		2		1	1	2	1	1	1		3		12
2 Materiële levensomstandigheden in de gevangenis		3	2	4			12	2	2	3	9		37
3 Omstandigheden van leven in gemeenschap	1	1		2		1	1	1			1	1	9
4 Contact met buitenwereld	8	2	1	1	2	3	8	6	1	1	4	1	38
5 Godsdienst en levensbeschouwing								1					1
6 Vormingsactiviteiten en vrijetijdsbesteding		2	1	2			1			3	1		10
7 Werk		3		7	5		1	2			1		19
8 Gezondheidszorg/gezondheidsbescherming	2	1	5	4	2	6	6	2	5	1	5	1	40
9 Psychosociale dienst		1		1				1				1	4
10 Orde – Veiligheid - Gebruik van dwang	6	1	7	10	3	3	6		2	5	9	2	54
11 Tuchtregime		3	3	6	2	1	1	2	2	4			24
12 Commissies van Toezicht				2									2

3.3 Gevolg gegeven aan de aanvragen

Aan alle aanvragen wordt gevolg gegeven door de van dienst zijnde maand-commissaris; de klachten en opmerkingen worden genoteerd en schriftelijk medegedeeld aan de algemeen directeur die deze in principe zo snel als mogelijk beantwoordt.

De CvT Antwerpen heeft wel vastgesteld dat in het laatste kwartaal van 2017 en in 2018 er toch een beduidende vertraging is gekomen in de antwoorden op de gemelde klachten; oorzaak is mogelijk te vinden in het feit dat de medegedeelde klacht door de directeur/inrichtingshoofd aan de bevoegde persoon wordt overgemaakt voor onderzoek en antwoord en dat daardoor een en ander vaak op zich laat wachten; er moet ook gezegd dat in 2018 er wel een periode van langdurige staking is geweest binnen het gevangeniswezen wat ook maakte dat de maandcommissaris lang diende te wachten op de antwoorden met betrekking tot de medegedeelde klachten.

Dit alles heeft natuurlijk tot gevolg dat de terugkoppeling van een en ander naar de klagende gedetineerde ook slechts veel later kan gebeuren en vaak nog weinig

relevantie heeft; in sommige gevallen is de gedetineerde al naar een andere gevangenis overgebracht of soms ook in vrijheid gesteld (definitief, voorlopig, onder voorwaarden), alleszins niet meer in de gevangenis aanwezig.

Er mag ook niet uit het oog verloren worden dat het vaak over situaties en incidenten gaat waarbij het woord tegen woord is.

In principe onthouden de maandcommissarissen zich om tijdens hun rondgang rechtstreeks onderzoek te voeren met betrekking tot de geuite klachten bij de aanwezige PBA's en verantwoordelijke adjudanten (PA's); er is reeds ondervonden dat dit de routine en normale werking van een sectie ontregelt.

Wel zal de maandcommissaris bij bv. de BDW (Bureau Der Werken) inlichtingen inwinnen met betrekking tot een klacht in verband met verkeerd geachte kantinebetalingen (bv. na niet levering van bestelde kantinegoederen) en rekeningsaldo's wat meestal ter plekke kan worden nagekeken en in orde gebracht.

3.4 Markante problemen in het algemeen

- Gedetineerden maken vaak gewag van angst voor represailles van PBA's als men contact zoekt met de CvT.

- In de gevangenis van Antwerpen is op het gelijkvloers een 4de sectie waar elke binnenkomende gedetineerde eerst terecht komt; dit biedt niet enkel het voordeel dat een gedetineerde door daartoe "opgeleide" PBA's in principe volledig op de hoogte wordt gebracht van het reilen en zeilen binnen de gevangensmuren, maar ook dat al een zekere "trage" kan gebeuren van de gedetineerden teneinde dezen, met het oog op het vervullen van bepaalde functies (bv aan te merken als mogelijke fatik, enz.), naar een definitieve sectie over te brengen en dat dit niet meer dient te gebeuren op de uiteindelijke sectie naar waar de gedetineerde afgedeeld is geworden; bijkomend voordeel is natuurlijk ook dat de aldaar werkende PBA's worden ontlast om alsnog en telkens opnieuw die info te moeten geven.

Zoals in de voorgaande jaren merkt de CvT dat er tijdens de klachtopnames toch nog veel informele informatievragen zijn (die niet in de klacht worden opgenomen) m.b.t. het elektronisch toezicht, de arbeid in de gevangenis, het vinden van de weg naar de interne of externe diensten, het overzicht van de geldenrekening, het verkrijgen of aankopen van medicatie.... De maandcommissaris zal dan in principe wel trachten de juiste info te geven, te vergaren of ter plekke te vragen zodat de gedetineerde onmiddellijk wordt ingelicht wat te doen.

- Door de weer stijgende overbevolking in de eerste helft van 2017 (van ongeveer 634 in januari 2017 naar ongeveer 695 in februari 2017 en 670 in juni 2017, waren ook de gevolgen ervan terug voelbaar; vanaf juli 2017 zette er zich terug een daling in tot 550 medio september 2017 om te gaan tot 579 in december 2017.

De gemiddelde bevolkingsgraad in 2018 bedroeg 597 wat toch een merkelijke verbetering is t.o.v. de vorige jaren.

Het gebrek aan een voltallig personeelskader maakt dat er, ondanks een daling van het overbevolkingcijfer, nog wel altijd een overbelasting is op alle gebied met gevolgen zoals voorheen:

- het bevolken van de cellen:
 - o cel voor 1 persoon wordt bezet door 2 à 3 personen
 - o cel voor 2 persoon wordt bezet door 3 personen
 - o cel voor 3 persoon wordt bezet door 4 à 6 personen
 - o cel voor 4 persoon wordt bezet door 5 à 8 personen
 - o onvoldoende plaats om bedden te installeren zodat gedetineerden op matrassen op de grond dienen te liggen en dit in de reeds overvolle cel met als gevolg minder privacy, minder plaats, terwijl bv. roken, eten, en toiletgebeuren zich vaak gelijktijdig voltrekt en niet iedereen is daarmee gediend of kan dit aanvaarden (frustraties, verbale agressie, fysieke agressie, enz).
 - o onvoldoende kussens, enz.
 - o hygiëne in en onderhoud van de cellen;
- veroorzaakt meer spanningsvelden tussen de gedetineerden onderling en tussen de gedetineerden en het bewakingspersoneel (PBA's);
- bedeling kantine: is druk en geeft meer werkdruk;
- capaciteit wasserij is niet voorzien op een te grote overbevolking;
- beperken van wandelingen (bij de mannen toch nog 1,5 uur per dag en bij de vrouwen ook nog 2 x 1,5 uur per dag);
- onmogelijkheid voor het houden van culturele activiteiten: geen activiteiten in theaterzaal;
- een lange rij wachtende kandidaat-bezoekers buiten aan de gevangenispoort om bezoek aan te vragen;
- bezoeken dienen als het ware 14 dagen op voorhand gereserveerd te worden zodat het bv. voor nieuwkomers lang duurt voor ze hun eerste bezoek kunnen hebben,
- beperking lessen (muziek, tekenen);
- voor geïnterneerden: geen of beperking muziektherapie;
- beperking sportactiviteiten outdoor; er zijn wel outdoor fitnessapparaten
- overbelasting van de griffie van de gevangenis (aantal te behandelen dossiers en voorziene personeel);

- De (nationale) staking van het bewakingspersoneel in juni en juli 2018 met minimale dienstverlening leverde MENSENWAARDIGE leefomstandigheden op in Antwerpen, mede gelet op het feit dat we in België een « long hot summer » kenden :
 - 3m² **ruimte** per persoon in een cel voor 2; met 8 op een cel van 20 m²; andere cellen: 3 mensen in cel voor 2 personen, 4 mensen in cel voor 3 personen, enz. met telkens beperkte ruimte om te bewegen;
 - daar kwam dan bij: gebrekkige **hygiëne**, zeker bij de heersende hoge temperaturen (geen mogelijkheid poetsen cel, onregelmatig douchen -behalve voor de werkers/fatiks, problemen met wasserij en kleding, wisselen van lakens); als er niet kon gedoucht worden omdat bijvoorbeeld de politie het niet toestond, was er op de cel wel een lavabo met kraantje, maar het water uit het kraantje is vaak nogal miezerig.
 - sedert begin van de staking in de gevangenis te Antwerpen op 18.06.2018 nog steeds geen **bezoek** mogelijk van echtgenoot/echtgenote, kinderen, familie, vrienden, kennissen; moeilijkheden om advocaat op bezoek te krijgen en te spreken.

- dagenlang annuleren van de **wandeling**, minstens niet alle dagen wandeling en dan nog bepaalde delen van een sectie, enz.; 2 gedetineerden deden melding van een beperkte protestactie van de gedetineerden eind juni tijdens een wandeling; de gedetineerden weigerden terug binnen te gaan, maar onder de belofte dat bezoek terug zou worden georganiseerd, waren ze terug naar binnen gegaan; het bezoek was, om welke reden ook, niet georganiseerd geworden; dergelijke loze beloften frustreerden hen en maakten hen boos, met alle mogelijke agressie opzichtsens het aanwezige personeel tengevolge waarna de nodige actie en reactie volgde.
- beperkte mogelijkheden om te **telefoneren**; door bepaalde regelingen (wandeling die langer uitliepen, sommigen die er van profiteren om eindelijk eens langer te douchen en niemand durfde hen er te gaan uithalen) kon er soms niet (meer) getelefoneerd worden naar advocaat, echtgenoot/echtgenote, kinderen, familie, vrienden; soms werd er beloofd dat er later kon getelefoneerd worden, maar dan bleek dat na de aflossing van de wacht niet zo te zijn, wat tot nog meer frustraties leidde enzovoort.
- Verder waren er klachten over de **briefwisseling** die niet of zeer onregelmatig aankwam.
- de **geldstortingen** werden niet tot onvoldoende opgevolgd in die zin dat het soms 5-12 dagen duurde eer men terug over geld kon beschikken; er kon in de laatste 14 dagen soms niets aangekocht worden zodat men aangewezen was op water en het eigenlijke gevangeniseten zelf.
- geen mogelijkheid om persoonlijk te verschijnen ter **zitting van de rechtbanken**, raadkamer, KIB, enz.);
- hoewel de medische dienst blijkbaar tijdens de staking steeds op post was (geweest), waren er redelijk wat klachten in verband met de **medische zorg** die te wensen overliet bij gebreke aan bewegingen binnen de gevangenis; medicatie werd wel geleverd.
- De **maaltijden** voor 's middags en voor 's avonds werden 's middags tegelijkertijd bedeed zodat de boterhammen voor het avondmaal 's avonds uitgedroogd waren en niet meer smakelijk; ze vroegen zich af of in de gegeven omstandigheden het brood niet op een of andere manier kan verpakt worden zodat dit minder snel uitdroogde.
- Opmerkelijk ook klachten over het **optreden van de politie** die blijkbaar zeer repressief op de frustraties en boosheid van de gedetineerden reageerde; zo was er het verhaal (door een directielid in feite niet ontkend) van een gefrustreerde gedetineerde die aan het stampen en kloppen was op zijn celdeur waarna de politieagenten eerst pepperspray in de cel spoten om vervolgens de gedetineerde er uit te halen en onnodige slagen toedienden; van een en ander zou een proces-verbaal zijn opgesteld waarvan enkel maar te hopen valt dat dit een objectieve weergave is van datgene wat er zou voorgevallen zijn. Andere gedetineerden spraken van een onbehoorlijk grof taalgebruik door de politieagenten op het door de omstandigheden onvermijdelijk gefrustreerde gedrag van de gedetineerden. Men had de indruk dat de politieagenten met hun grof taalgebruik trachten te provoceren om om dan hardhandig te kunnen optreden. Als in de gegeven omstandigheden gedetineerden met een andere gedetineerde die in een cel aan de overkant zat via het winket aan het praten waren, werd er met grof taalgebruik geroepen en met een fluitje duidelijk gemaakt dat dit niet mocht; de gedetineerden voelden zich dan behandeld als “honden”.

- Heel wat van deze klachten kwamen van mensen die in voorlopige hechtenis zaten en in principe nog niet schuldig waren bevonden; zij waren niet in de mogelijkheid hun dossier te gaan inkijken enzovoort.

Er dient wel gezegd dat het aanwezige personeel van het gevangeniswezen, zowel PBA's, PA's en directie, al het mogelijke trachten te doen om de situatie zoveel mogelijk te normaliseren, maar als er op sommige ogenblikken slechts 12 mensen in heel de gevangenis aanwezig waren (voor het organiseren van bezoek alleen zijn er minstens 10 personeelsleden nodig), was een en ander moeilijk te organiseren en diende alles tot het minimum beperkt te worden (postbedeling liep minder vlot, boekhouding werd minder bijgehouden, geen bezoek, enzovoort).

De gedetineerden apprecieerden de aanwezigheid van niet stakende personeelsleden die het reilen en zeilen binnen de gevangenis kennen en van hier naar daar liepen om een en ander geregeld te krijgen, maar konden het ook niet laten om deze aanwezige personeelsleden de volle laag te geven voor de omstandigheden waarin ze alsdan dienden te leven; een en ander werkte dan weer op de fysische en psychische gemoedsgesteldheid van deze aanwezige personeelsleden die dan weer sneller geneigd waren om thuis te blijven gezien ze toch "gedekt" worden door de vakbonden, zelfs op dagen dat er in de Nederlandstalige gevangenissen niet werd gestaakt.

Verder dient ook gesteld te worden dat iedereen blijkbaar een tandje bijstak; zo bijvoorbeeld, indien de directeur/inrichtingshoofd aanwezig was, hielpen de andere aanwezige directieleden zelfs mee met de bedeling van de maaltijden.

Mevr. de gouverneur van de provincie Antwerpen werd hierop aangeschreven op grond van artikel 605 van hoofdstuk II « Gevangenissen » van de titel VII « Enige zaken van openbaar belang en van algemene veiligheid » van het wetboek van strafvordering dat als volgt luidt: *"De gouverneurs dragen zorg dat die verschillende huizen niet alleen veilig, maar ook zindelijk zijn, en in zodanige staat dat de gezondheid van de gevangenen generlei schade kan lijden."* en op grond van artikel 611 van ditzelfde wetboek van strafvordering dat als volgt luidt: *"....De gouverneur is verplicht ten minste eens in het jaar alle [huizen van arrest bij de hoven van assisen en alle gevangenissen] en alle gevangenen van de provincie te bezoeken."*; hierop kwam echter geen reactie.

De heer burgemeester en het college van schepenen van de stad Antwerpen werd hierover eveneens aangeschreven gelet op het bepaalde van artikel 612 van hoofdstuk II «Gevangenissen» van de titel VII «Enige zaken van openbaar belang en van algemene veiligheid» van het wetboek van strafvordering dat luidt als volgt: *"Bovendien is ook de burgemeester van elke gemeente waar een gevangenis bestaat, verplicht die huizen ten minste eens in de maand te bezoeken."* en op het bepaalde van artikel 613 van ditzelfde wetboek van strafvordering dat luidt als volgt: *"De burgemeester waakt ervoor dat de gevangenen voldoende en gezond voedsel krijgen; de handhaving van de orde in die huizen behoort tot zijn bevoegdheid..."*; hierop werd bij emailbericht van 18.07.2018 van en door de stadssecretaris geantwoord:

"Wij hebben uw schrijven van 4 juli 2018 betreffende de staking in de gevangenis van Antwerpen goed ontvangen."

Uw bezorgheden betreffende de levensomstandigheden van de gedetineerden hebben wij zorgvuldig gelezen. Wij begrijpen dat de toestand schrijnend is door het gebrek aan voldoende werkkrachten om de gevolgen van de staking op te vangen en erkennen dat dit een zeer grote impact heeft op de levensomstandigheden van de gedetineerden.

Om het gebrek aan voldoende werkkrachten gedeeltelijk op te vangen en een minimale dienstverlening te kunnen garanderen, worden eenheden van de Lokale Politie Antwerpen mee ingeschakeld. Deze politionele eenheden dienen om onverwachte gebeurtenissen en/of onlusten op te vangen. Hun inzet in de gevangenis hypothekeert deze functionaliteit ten nadele van de veiligheid. De eenheden worden opgedeeld in een vroege en late shift en betreffen telkens ongeveer 25 personen.

Voor de nachten dienen we extra personeel in te plannen, hetgeen heel wat flexibiliteit van onze medewerkers heeft gevraagd.

De inzet van de Lokale Politie Antwerpen betreft in totaal reeds 529 personeelsleden (5178hr) voor juni 2018. Er is een goede samenwerking met de directie van de gevangenis, waarbij dagelijks gecommuniceerd wordt over het verloop van de staking en de wijze van samenwerking.

De leidinggevenden van de politionele eenheden overleggen bij aanvang van de dienst steeds met de aanwezige leidinggevende van de gevangenis. Op basis van het beschikbaar personeel, veiligheidsrisico's en dagelijkse opdrachten, worden de prioriteiten van die dag bepaald. Er is tot op heden steeds naar gestreefd een maximum van deze opdrachten te blijven uitvoeren.

Wij hopen dat dit sociaal conflict vlug een einde kent zodat de dienstverlening opnieuw maximaal kan gegarandeerd worden “.

4. Relaties met de directie en het personeel

- **de samenwerking tussen de commissie van toezicht en de directie van de inrichting, het bewakingspersoneel?**

Met de directie: Goed tot zeer goed: de voorzitter had regelmatig een onderhoud met de algemeen directeur/inrichtingshoofd waarbij de algemene gang van zaken wordt overlopen; problematische klachten, de constante strijd tegen overbevolking en de gevolgen daarvan, de stakingen en de gevolgen daarvan, enzovoort.

De uitdaging voor de CvT en de directie bestaat erin dat, om elkaar te kunnen vertrouwen en begrijpen, zowel de directie als de CVT zich op een onpartijdig metaniveau zouden moeten plaatsen; zij zijn respectievelijk noch de spreekbuis van het personeel, noch van de gedetineerden. Zij proberen klachten en incidenten te verifiëren en er een gepast gevolg of oplossing aan te geven; CVT en directie zouden elkaars perspectief moeten aanvullen.

In 2017 hebben er zich ook wel enkele incidenten voorgedaan.

Een incident betrof de bemerking van de algemeen directeur dat hij het niet correct vond dat de maandcommissaris reeds een standpunt meende te moeten innemen met betrekking tot een welbepaalde klacht zonder enig onderzoek af te wachten, terwijl in feite de maandcommissaris enkel de mening van de klagende gedetineerde formuleerde; de leden van de commissie hebben zich (steeds) sterk gemaakt om er op te letten duidelijke(re) formuleringen te gebruiken, formuleringen die niet voor interpretatie vatbaar zijn.

Een ander probleem betrof het verwijt van de algemeen directeur dat de CvT het vertrouwelijke van een mededeling met betrekking tot een gedetineerde die onder de terro-reglementering viel, had geschonden; dit verwijt was naar de mening van de CvT volkomen ten onrechte en in een gesprek met de algemeen directeur is een en ander uitgeklaard geworden met respect voor ieders standpunt.

Klachten die met de bejegening van de gedetineerden door het personeel te maken hebben, zijn moeilijk te objectiveren. Het gaat bijvoorbeeld over grensoverschrijdend gedrag, racistische uitlatingen, over intimidatie, pesterijen, uitlokking van ongeoorloofde reacties allerhande. Het is hier woord tegen woord.

De CvT krijgt in deze gevallen een standaard antwoord van het inrichtingshoofd (een uittreksel uit de individuele fiche van betrokkene) waarbij de CvT zich niet van de indruk kan ontdoen dat de omschrijving van het personeel door de directie als de waarheid wordt aanvaard, want kijk, de klager is geen wit blaadje. Alleen wanneer een PBA een lange geschiedenis van klachten heeft, worden deze onderzocht en opgevolgd.

Sommige leden van de CvT voelen zich dan wel eens gefrustreerd wanneer zij merken dat bijna alle klachten van gedetineerden van de tafel geveegd worden, zonder bijkomend onderzoek.

Het moet gezegd dat de aanwezige camera's nog nooit klaarheid hebben gebracht. Opmerkingen van de directie dat de gedetineerden de camera's wel weten staan, geldt natuurlijk ook voor de PBA's/PA's die ook ter kwader trouw zouden kunnen zijn. De CvT heeft nog nooit beelden kunnen bekijken.

Zo was er een incident tussen een gedetineerde en een PBA waarbij de gedetineerde klacht had neergelegd omdat de PBA hem een kopstoot had gegeven; de gedetineerde had gesteld dat een en ander wel op de camera-beelden te zien zou zijn; uiteindelijk kreeg de commissie antwoord dat de beelden (die toen niet meer beschikbaar waren) toch bekeken waren geweest, doch dat de camera niet ingesteld stond op het incident of toch niet in die mate dat duidelijk zichtbaar was wat er precies gebeurde; er kon derhalve geen uitsluitel gegeven worden over het al dan niet geven van een kopstoot; het was wel een feit dat beide personen met de hoofden tegen elkaar waren gebotst want ze hadden allebei een rode plek/bult op hun voorhoofd; daar waar de gedetineerde echter beweerde een kopstoot van de PBA te hebben gekregen, stelde de PBA dat ze letterlijk gebotst waren tegen mekaar omdat de gedetineerde hem verbale uitdaagde, hij zich daarop omgedraaid had, maar niet gezien had dat de gedetineerde ondertussen zo dichtbij stond dat ze met hun hoofden per ongeluk tegen elkaar botsten.

Met het personeel: er deden zich wel enkele incidenten voor die in feite alle terug te brengen zijn tot de (verkeerde) perceptie die het personeel heeft ten opzichte van de

CvT , in die zin dat het personeel (PBA's en PA's) er van uitgaat dat de leden van de commissie, door de klacht van de gedetineerde over te maken aan de directie, het verhaal van de gedetineerde als waar beschouwen en er vanuit gaan dat de PBA's steeds in fout zijn; de commissieleden waken er echter over onpartijdig te zijn in de klacht-behandeling.

Een ander weerkerende moeilijkheid is dat de communicatie tussen de maandcommissaris en het inrichtingshoofd tot gevoelens van onveiligheid kan leiden bij het penitentiair personeel, dat regelmatig de interventies van de commissie als vijandig beleeft.

Er ontstaat een perceptie van vijandigheid, omdat de leden van de commissie een luisterend oor bieden aan de gedetineerden en niet praten met de betrokken bewakers. Het inlichten van het inrichtingshoofd over incidenten vanuit het perspectief van de gedetineerde, komt onveilig over in de hiërarchische organisatie die de gevangenis is. Het vereist veel diplomatie om deze achterdocht te overwinnen. Mogelijkerwijze zou een echte bemiddeling tussen de betrokkenen deze bron van polarisering grotendeels (kunnen) uitschakelen.

Tijdens toevallig voorkomende informele gesprekken met PBA's en PA's in de wandelgangen wordt dan telkens getracht een en ander te kaderen en te duiden zodat er geen wij-zij situaties geschapen worden, noch in hunnen hoofde, noch in hoofde van de commissieleden.

4.3 Adviezen en aanbevelingen

- gevangenispopulatie van een arresthuis (= doorgangsgevangenis) terug aanpassen aan de maximum capaciteit van de gevangenis; , alleszins stabiliseren op niet hoger dan 30% à 40 % (dus maximale populatie van 600 gedetineerden).
- medische en psychiatrische begeleiding moet beter. Zie verslag 2016 dat onverkort gehandhaafd blijft.
- Aanbevelingen ivm de strafcellen: zowel de Franstalige (Wallonië) als de Nederlandstalige CvT's (Vlaanderen) hebben in 2018 een strafcellen-onderzoek uitgevoerd bij de gevangenis waaraan zij zijn toegewezen; de resultaten van deze verschillende strafcellen-onderzoeken zijn te raadplegen op de website van de Centrale Toezichtsraad voor het Gevangeniswezen te Brussel - CTRG (<https://www.ctrg-ccsp.be/nl>).

De commissie van toezicht te Antwerpen is zich bewust van het feit dat in het KB van 03.02.2019 tot uitvoering van de artikelen 41 §2 en 134, § 2 van de wet van 12 januari 2005 betreffende het gevangeniswezen en de rechtspositie van de gedetineerden (BS 14 februari 2019) thans een en ander wordt geregeld in verband met de oppervlakte cellen, het sanitair, het oproepsysteem, de gemeenschappelijke ruimten, de strafcellen, de verlichting, de verwarming, de verluchting, het onderhoud en de brandpreventie.

Deze normen zijn echter niet enkel van toepassing op de nieuw te bouwen gevangenissen, maar zijn duidelijk ook van toepassing op de bestaande gevangenissen; gezien het blijkbaar niet mogelijk is om die renovatie op korte termijn uit te voeren, werd een overgangperiode van 20 jaar vooropgesteld, zodat in de praktijk àlle gevangenissen slechts zullen moeten aangepast zijn uiterlijk op 14 februari 2039 !

Op basis van het strafcellen-onderzoek dat de CvT Antwerpen in de Antwerpse gevangenis uitvoerde, meent de CvT Antwerpen toch bijkomend onderstaande aanbevelingen te moeten doen die alleszins geen 20 jaar uitvoeringstijd vergen, maar omzeggens van de ene dag op de andere kunnen gerealiseerd worden:

1. Wat betreft het beddengoed: er moeten veilige lakens aanwezig zijn, een deken in textiel, alles in goede staat en proper.
2. Elke cel moet uitgerust zijn met een alarmknop/noodknop.
3. Licht: zowel het natuurlijke daglicht als de elektrische verlichting moeten volstaan om gemakkelijk te kunnen lezen in elke strafcel.
4. Raam en uitzicht: elke strafcel moet voorzien zijn van een raam dat voldoende uitzicht biedt naar buiten.
5. WC: Een scheidingspaneel moet voorkomen dat men het toilet kan zien vanaf de deur en het doorgeefluik (recht op privacy);
6. Douche: de gedetineerde die in een strafcel zit moet gelijke toegang (dezelfde frequentie) hebben tot een douche als de overige gedetineerden in de gevangenis.
7. Temperatuur en verwarming: de temperatuur moet dezelfde zijn als in de rest van de gevangenis.
8. Er moet een uurwerkklok aanwezig zijn in elke strafcel, minstens een uurwerkklok die zichtbaar is vanuit de strafcel.
9. In de buurt van de strafcellen moet een boekenrek aanwezig zijn waarin voldoende boeken en voldoende gevarieerde publicaties aanwezig zijn (romans, documenten, strips, geïllustreerde bladen...) en dit in verschillende talen. Het assortiment boeken en publicaties moet aan de gedetineerden voorgesteld worden van zodra ze naar een strafcel verwezen worden. Men moet hen toelaten om boeken te ontlenen uit de bibliotheek, maar ook om de boeken uit hun gewone cel bij zich te hebben, alsook de publicaties waarop zij geabonneerd zijn.
10. De reinheid in de strafcel moet permanent gewaarborgd zijn, ofwel doordat men de gedetineerden poetsgerief ter beschikking stelt, ofwel door beroep te doen op andere personen indien de gedetineerde niet zelf in staat is om de reinheid ervan te verzekeren.
11. Verluchting:
 - Indien de cel wordt verlucht door een geleider met filter, moet de filter regelmatig schoongemaakt worden.
 - Indien een verluchting met filter ontbreekt, moet de verluchting van de strafcel gewaarborgd worden door de mogelijkheid om het raam halfopen te zetten.
12. Schoenen en kleding:

Het recht om zich te kleden en om schoenen te dragen, het verschaffen van kleding en schoenen in de strafcel, moet op dezelfde manier worden gegarandeerd als voor de andere gevangenen van de instelling.
13. Wandeling:

Het recht op wandeling in een binnenplaats of binnentuin moet ten minste gedurende een uur per dag gegarandeerd zijn. De mogelijkheid om gebruik te maken van dit basisrecht moet systematisch voorgesteld worden, ook als de gedetineerde er niet zelf naar vraagt. De wandeling is niet verplicht.